

**EKONOMI
HÖGSKOLAN**
Lunds universitet

Institutionen för handelsrätt
HAR161 Handelsrättslig specialkurs
Magisteruppsats

HT 2006

De konkurrensrättsliga sanktionsformerna

Handledare: Anneli Carlsson

Författare: Katarzyna Joanna Katrin Rosak

Konkurrensrätt

INNEHÅLL

INNEHÅLL	2
ABSTRACT	4
SAMMANFATTNING	5
FÖRKORTNINGAR	6
1 INLEDNING	7
1.1 SYFTE OCH AVGRÄNSNINGAR.....	8
1.2 METOD.....	9
1.3 DISPOSITION.....	9
2 FÖRHÅLLET MELLAN EG-RÄTT OCH NATIONELL RÄTT	10
2.1 EG:S KONKURRENSRÄTT.....	11
2.2 FÖRHÅLLET MELLAN EG-KONKURRENSRÄTT OCH SVENSK KONKURRENSRÄTT.....	11
2.3 GRÄNSDRAGNING MELLAN EG-KONKURRENSRÄTT OCH SVENSK RÄTT.....	13
3 DE OFFENTLIGRÄTTSLIGA SANKTIONSFORMERNA	14
3.1 ÅLÄGGANDE ENLIGT 23 § KL	15
3.2 INTERIMISTISKA ÅLÄGGANDEN.....	16
3.3 ÖVERGÅNGSREGLER RÖRANDE ICKE-INGRIPANDEBESKED.....	17
3.4 ÅTAGANDE	18
3.5 ÅTERKALLELSE AV ÅTAGANDEN.....	18
3.6 KONKURRENSSKADEAVGIFT	20
3.6.1 SUBJEKTIVA REKVISIT.....	21
3.6.2 KONKURRENSSKADEAVGIFTENS STORLEK.....	23
3.6.3 FASTSTÄLLANDE AV AVGIFTEN.....	24
3.6.4 IMMUNITET MOT KONKURRENSSKADEAVGIFT.....	27
3.6.5 KOMMISSIONENS OCH KONKURRENSVERKETS TILLKÄNNAGIVANDEN.....	27
3.6.6 ÖVERGÅNGSREGLER.....	28
3.6.7 PRESKRIPTION.....	29
3.6.8 KVARSTAD.....	29
3.6.9 BEFRIELSE FRÅN KONKURRENSSKADEAVGIFT - EFTERGIFT.....	29

3.7 VITE.....	30
3.7.1 VITESFÖRELÄGGANDEN ENLIGT LAGEN OM VITEN.....	31
3.7.2 UTDÖMANDE AV VITE.....	31
4 DE CIVILRÄTTSLIGA SANKTIONSFORMERNA.....	32
4.1 OGILTIGHET	33
4.2 OGILTIGHETENS INNEBÖRD.....	33
4.4 OGILTIGHETENS OMFATTNING I TIDEN.....	34
4.5 OGILTIGHET VID ÖVERTRÄDELSE AV ARTIKEL 81.1 I EG-FÖRDRAGET/6 § KL.....	35
4.6 OGILTIGHET VID ÖVERTRÄDELSE AV ARTIKEL 82 I EG-FÖRDRAGET/19 § KL.....	36
4.7 OGILTIGHET I FÖRHÅLLANDE TILL TREDJE MAN.....	37
5 SKADESTÅND.....	38
5.1 SKADESTÅNDETS FUNKTION.....	38
5.2 SKADESTÅNDETS FUNKTION INOM EG-RÄTTEN	39
5.3 SKADESTÅNDETS FUNKTION INOM SVENSK KONKURRENSRÄTT.....	40
6 KRETSEN AV SKADESTÅNDSANSVARIGA.....	41
6.1 BEGREPPET FÖRETAG ENLIGT EG-RÄTTEN OCH KONKURRENSLAGEN.....	42
6.2 MODERBOLAGS ANSVAR FÖR DOTTERBOLAG.....	43
6.3 SOLIDARISKT ANSVAR.....	43
6.4 DET OFFENTLIGAS ANSVAR.....	44
6.5 SAMMANSLUTNINGAR AV FÖRETAG.....	44
7 KRETSEN AV SKADESTÅNDSBERÄTTIGADE.....	44
7.1 SKADESTÅNDSBERÄTTIGADE ENLIGT EG-RÄTTEN.....	46
7.2 SKADESTÅNDSBERÄTTIGADE ENLIGT SVENSK RÄTT.....	46
7.3 ÖVERGÅNGSREGLER RÖRANDE ICKE-INGRIPANDEBESKED ELLER UNDANTAG.....	47
7.4 EFFEKTIVITETEN AV SKADESTÅND.....	48
8 GRÖNBOK.....	49
8.1 SKADESTÅNDSTALANS FUNKTIONER.....	50
9 AVSLUTANDE KOMMENTARER.....	53
9.1 SLUTSATSER OCH KOMMENTARER.....	53
LITTERATURFÖRTECKNING.....	55
RÄTSFALLFÖRTECKNING.....	60

ABSTRACT

The fundamental prohibitions against anti-competitive agreements and abuse of a dominant position are set out in the EC Treaty, articles 81 and 82 respective CL 6 and 19 §. EU: s objectives can be said to promote economic and social development within the community. These objectives will be achieved, among other things, through the establishment of a common internal market. In order to achieve a common market, where companies from different nations compete on equal conditions, it is not enough to prevent the member states from distortion of competition in the market. The free competition and thereby the advantages the common market is assumed to create, can also be limited through measures taken by companies. It can however often be very profitable for the companies to infringe the prohibitions laid down in article 81 and 82 in the EC Treaty respective 6 and 19 § CL. In order for companies to abide to these articles sanctions are demanded. As can be seen, there are many types of sanctions which aim is to prevent infringements of the anti-competition articles. Against this background, the purpose of this dissertation is to examine and to comment on the principal questions around the competition court's sanctions for infringement of the material prohibitions.

Keywords: competition, competition law, sanctions, voidness, damages

SAMMANFATTNING

I EG-fördraget finns artiklarna 81 och 82 respektive 6 och 19 § KL rörande konkurrensbegränsande samarbete respektive missbruk av dominerande ställning. EG:s mål kan sägas vara att främja ekonomisk och social utveckling inom gemenskapen. Dessa mål skall uppnås bl a genom upprättandet av en gemensam inre marknad. För att uppnå en gemensam marknad, där företag från olika länder rivaliserar på lika villkor, räcker det emellertid inte att hindra medlemsstaterna från att snedvrیدا konkurrensen. Den fria konkurrensen och därmed fördelarna som den gemensamma marknaden förmodas skapa, kan också begränsas genom åtgärder vidtagna av företag. Ofta kan det emellertid vara mycket lönsamt för företagen att överträda de angivna anbuden. För att dessa skall efterlevas fordras därför sanktioner. Som synes finns det många typer av sanktioner som syftar till att förhindra överträdelser av de konkurrensrättsliga förbuden. Mot denna bakgrund är syftet med föreliggande uppsats att undersöka och kommentera de principiella frågorna kring konkurrensrättens sanktioner för överträdelse av de materiella förbuden.

Nyckelord: konkurrens, konkurrensrätt, sanktion, ogiltighet, skadestånd

Förkortningar

AvtL	Avtalslagen (1915:218)
ECR	European Court Reports
EG	Europeiska gemenskaperna
EG-domstolen	Europeiska gemenskapernas domstol
EGT	Europeiska gemenskapernas tidning
EU	Europeiska unionen
Förstainstansrätten	Europeiska gemenskapernas förstainstansrätt
HD	Högsta Domstolen
HovR	Hovrätt
JT	Juridisk Tidskrift
KKV	Konkurrensverket
KKVFS	Konkurrensverkets författningssamling
KL	Konkurrenslagen (1993:20)
MD	Marknadsdomstolen
Prop.	Proposition
RB	Rättegångsbalken
SFS	Svensk författningssamling
SOU	Statens Offentliga Utredningar
TR	Tingsrätt

1 INLEDNING

”Det är konkurrensen som gör att marknadsekonomin fungerar. Det är den fria konkurrensen som driver bagaren att baka ett gott bröd, slaktaren att möra ett bra kött och bryggaren att brygga ett starkt öl. Ty det är konkurrensen som gör att endast de bästa producenterna överlever och förser konsumenterna med det de vill ha.”¹

EG:s konkurrensrätt har i stor utsträckning stått som förebild för den nationella konkurrenslagstiftningen i ett flertal av medlemsländerna, inte minst i Sverige. Konkurrenslagstiftning gäller med få begränsningar inom hela näringslivet. Alla typer av företag oavsett om de ägs av staten, kommunen, kooperativet eller enskilda ägare räknas in här. Vidare har det ingen betydelse om verksamhetsformen är av privaträttslig natur, exempelvis aktiebolag, eller ekonomisk förening, eller offentligrättslig som statliga eller kommunala affärsverk.² Den nuvarande svenska konkurrenslagen, som gällt sedan 1 juli 1993, är skapad efter mönster av EG:s konkurrensrätt.³ Införandet av det nya lagen innebar en genomgripande brytning med det tidigare rättsläget. Ambitionen med förevarande magisteruppsats är att sätta fokus på en företeelse som det konkurrensrättsliga regelverket medför.

KL skall tolkas i ljuset av EG-rätten⁴, eftersom den har utformats efter EG-modell. EG:s rättspraxis, sekundärlagstiftning: förordningar, direktiv och tillkännagivanden har således direkt betydelse för rättstillämpningen i Sverige. Tanken med det var att ge fasta spelregler för konkurrensen på marknaden som förmår avhålla företagen från konkurrensbegränsande samarbete och missbruk av marknadsakt.⁵ EG:s mål att främja ekonomisk och social utveckling inom gemenskapen skall uppnås bl a genom upprättandet av en gemensam inre marknad. För att uppnå en gemensam marknad, räcker det emellertid inte att hindra

---

¹ Sade den brittiske ekonomen Adam Smith i sin berömda bok *”The wealth of Nations”* utgiven i 1796. Citatet är dock hämtat från Nyföretagarcentrum Sjuhärad hemsida

http://www.nfcsjuharad.se/ArticleView.asp?article_id=69,07.01.08

² Bernitz Ulf, *Den svenska konkurrenslagen*, s 24.

³ Den aktuella svenska konkurrenslagen är endast tillämplig på konkurrensbegränsningar som faller under tre materiella huvudkategorier: 1. förbudet mot konkurrensbegränsande avtal eller samordnat förfarande mellan företag i 6 § KL, 2. förbudet mot missbruk av dominerande ställning i 19 § KL samt 3. möjligheten att förbjuda företagsförvärv som leder till dominerande ställning och som väsentligt hämmar effektiv konkurrens på ett skadligt sätt i 34 § KL.

⁴ Se prop. 1992/93:56, s 21 – *Ny konkurrenslagstiftning*.

⁵ *Ibid.*, s 17.

medlemsstaterna från att snedvrída konkurrensen. Den fria konkurrensen, kan förutom fördelarna med den gemensamma marknaden också begränsas genom åtgärder vidtagna av företag. I EG-fördraget finns artiklarna 81 och 82 rörande konkurrensbegränsande samarbete respektive missbruk av dominerande ställning. Ofta är det mycket lönsamt för företagen att övertráda de angivna anbuden. För att dessa skall efterlevas fordras därför sanktioner. Som synes finns det många typer av sanktioner som syftar till att förhindra övertrádelse av de konkurrensrättsliga förbuden. Mot denna bakgrund är syftet med föreliggande uppsats att undersöka och kommentera de principiella frågorna kring konkurrensrättens sanktioner för övertrádelse av de materiella förbuden.

De civilrättsliga följderna av en övertrádelse av artiklarna 81 och 82 i EG-fördraget skall prövas med utgångspunkt i nationell lagstiftning. Nationella domstolar har till uppgift att pröva om och i vilken utsträckning ett avtal eller förfarande som strider mot artikel 81 eller 82 i EG-fördraget är civilrättsligt ogiltigt och/eller kan resultera i skadeståndsansvar. En övertrádelse av artiklarna 81 och 82 i EG-fördraget kan även leda till offentlighetsrättsliga sanktioner enligt KL. Vid övertrádelse av 6 och 19 §§ regleras såväl de civilrättsliga som de offentlighetsrättsliga sanktionerna i KL.⁶

1.1 SYFTE OCH AVGRÄNSNINGAR

Syftet med denna magisteruppsats är att beskriva olika typer av sanktioner i ljuset av nationella konkurrensregler: att definiera gällande rätt. Avsikten med denna uppsats är också att undersöka och kommentera tillämpningen av KL:s konkurrensregler på situationer där sanktioner utdömts. Den ambitionen sträcker sig endast till att undersöka de principiella frågorna kring konkurrensrättens sanktioner för övertrádelse av de materiella förbuden.⁷ Vidare kommer även grönboken att behandlas. Företagskoncentrationer kommer inte att behandlas av utrymmesmässiga skäl.

---

⁶ Se *Utredningen om en modernisering av konkurrensreglerna*, som har fått i uppdrag att utreda en kriminalisering av särskilt allvarliga fall av övertrádelse av artiklarna 81 och 82 EG-fördraget samt 6 och 19 §§ KL. Utredningen skulle avsluta sitt uppdrag den 31 december 2004, se kommittédirektiv 2003:175 *Tilläggsdirektiv till utredningen (N 2003:01) Effektivisering av det konkurrensrättsliga regelverket för företag m.m.*

⁷ Innehållet i de materiella förbuden kommer inte att förklaras. Här hänvisas i stället till *Konkurrensrätt – en handbok* av Wetter C., m fl, 2004.

1.2 METOD

Traditionell juridisk metod används. De rättskällor som används är: EG-fördraget, EG-domstolens domar, förordningar, Kommissions beslut, förarbeten som låter fastställa gällande rätt. Tillämpningen av artikel 81 och 82 i EG-fördraget respektive 6 och 19 §§ KL på sanktionssituationer undersöks genom analys av lagrum samt den praxis och doktrin som har utvecklats på området. Här väljs att arbeta med rättsfall mellan åren 1965 och 2004. Ambitionen är att ge en så heltäckande analys som möjligt av de domar som finns gällande de konkurrensrättsliga sanktionerna. Praxis under artikel 81 och 82 i EG-fördraget består av avgöranden från EG-domstolen och Förstainstansrätten samt beslut från Kommissionen. Beträffande svenska konkurrensregler består praxis såväl som av beslut från Marknadsdomstolen som avgöranden från HD, beslut av hovrätt, tingsrätt samt Konkurrensverket. För att göra texten mer intressant och praktiskt används även litteratur, framför andra Wahl. Dessutom andra relevanta regler, som står utanför lagen utnyttjas. Allt detta bidras till att lyfta och bredda perspektivet.

I och med ikraftträdandet av Amsterdamfördraget den 1 maj 1999 erhöll artiklarna i EG-fördraget en ny numrering. Det här betyder att artiklarna 81 och 82 och som idag reglerar missbruk av dominerande ställning motsvarar artiklarna 85 och 86 i den tidigare versionen av fördraget. Det bör observeras att vid citat ur rättsfall används den nya numreringen och att artiklarna 85 och 86 i dessa fall således motsvarar den nya versionens artiklar 81 och 82. Avslutningsvis skall nämnas att fakta och material som har tillkommit efter den 1 januari 2007 ej har beaktats.

1.3 DISPOSITION

Kapitel 2 i denna uppsats beskriver förhållandet mellan EG-rätten och nationell rätt. Här tas bl a upp förhållande EG-konkurrensrätt och svensk konkurrensrätt samt gränsdragning mellan den EG-rättsliga och svenska rätten. Konkurrensrättsliga sanktioner indelas i två grenar: en offentligrättslig och en civilrättslig. Inom den offentligrättsliga grenen har Europeiska

Kommissionen och Konkurrensverket en övervakningsuppgift.⁸ Med det menas att dessa institutioner övervakar efterlevnaden samt eventuella överträdelser av artikel 81 och artikel 82 i EG-fördraget respektive bestämmelserna i KL. När det gäller de offentlighetsrättsliga sanktionsformerna analyseras de i kapitel 3. Den civilrättsliga grenen kännetecknas av sanktioner som ogiltighet och skadestånd och dessa behandlas i kapitel 4 och 5. I kapitel 6 beskrivs kretsen av skadeståndsansvariga, däremot när det gäller kretsen av skadeståndsberättigade analyseras de i efterföljande kapitel 7. Grönboken kommenteras i kapitel 8. Uppsatsen avslutas med egna slutsatser och kommentarer i kapitel 9.

2 FÖRHÅLLANDET MELLAN EG-RÄTT OCH NATIONELL RÄTT

Lagstiftningen mot konkurrensbegränsningar inom näringslivet är ett ungt rättsområde, som har främst utvecklats i Förenta Staterna på basis av den amerikanska *antitrustlagstiftningen*.⁹ I Europa kom rättsutvecklingen i gång betydligt senare. Grundläggande för utvecklingen har varit den tyska konkurrensbegränsningslagen som uppkom i 1957 och framför allt EG:s tillkomst samma år. Fördragsreglerna om förbud mot konkurrensbegränsande avtal och missbruk av dominerande ställning har till sitt innehåll varit och är alltjämt helt oförändrade sedan tillkomsten 1957. EG:s konkurrensrätt har utvecklats till att fungera som det grundläggande konkurrensrättsliga systemet i Europa och har blivit förebild för utformningen av den nationella konkurrenslagstiftningen för alla medlemsländer i EU. De allra flesta nationella konkurrenslagarna i Europa är numera utarbetade med EG:s konkurrensrätt och dess förbundsprincip som främsta förebild.

---

⁸ Konkurrensmyndigheterna inom EU med Kommissionen i spetsen samarbetar i ett nätverk, *European Competition Network*. Se även Se Kommissionens tillkännagivande om samarbete inom nätverket av konkurrensmyndigheter, EUT C 101, 27.4.2004, s 43.

⁹ ”Substance, not form”, uttryck ofta använd i amerikansk antitrusträtt.

2.1 EG:s konkurrensrätt

EG:s konkurrensregler ingår som en integrerad del i det EG-rättsliga regelsystemet. De främjar inte bara konkurrensen på den gemensamma marknaden utan utgör även en hörnsten i integrationen mellan medlemsländerna. EG:s konkurrensrätt har under årens lopp utvecklats på olika sätt genom bl a sekundärrätt och rättspraxis. Avgörande roll spelar EG-domstolarnas domar, som även i Sverige bildar underlag för uttolkningen av KL:s principer. Således vid sidan av den inhemska rättspraxis måste stor vikt läggas vid EG-domstolarnas domar i olika angelägenheter, såväl när det gäller överklagande av Kommissionens beslut som när det gäller *artikel 234-förfaranden*, dvs förhandsbesked begärda från nationella domstolar.¹⁰

2.2 Förhållande mellan EG-konkurrensrätt och svensk konkurrensrätt

I Sverige gäller två konkurrensrättsliga rättsystem, dels EG:s konkurrensrätt uppbyggt på artiklar 81 och 82 i EG-fördraget, dels svensk rättsystem grundat på konkurrenslagen. Artiklarna 81 och 82 i EG-fördraget *har direkt* effekt inom hela EU, de är alltså direkt tillämpliga, Sverige inbegripet. Dessa artiklar grundar rättigheter och skyldigheter för företag och andra enskilda rättssubjekt och kan åberopas inför svenska domstolar¹¹ och tillämpas av dessa. I rättspraxis har spörsmålet prövats om nationella domstolars behörighet och i vilken utsträckning nationella domstolar kan genomföra prövning av konkurrensrättsliga mål när Kommissionen inlett förfarande om avtal etc. som skall prövas av domstolen.

EG-domstolen har behandlat frågan i målet *BRT mot SABAM*.¹² I det målet uppkom frågan om en allmän domstol, som handlade en civilrättslig tvist där artikel 82 i EG-fördraget åberopades, var att betrakta som en nationell konkurrensmyndighet i den mening som avses i artikel 9.3 i förordning 17/62.¹³ Bakgrunden till målet var att en belgisk allmän domstol hade begärt förhandsavgörande från EG-domstolen angående tolkningen av artikel 82 i EG-

---

¹⁰ Gustafsson, L. m fl – 2004, s 23.

¹¹ Bernitz, U. – 2005, s 69.

¹² Mål 127/72 *BRT mot SABAM* REG 1974 s 51, p 15-16.

Se andra mål, t ex 63/77 *Fonderies Roubaix mot Fonderies Roux* REG 1976 s 111, p 11, mål C-282/95 *Guérin automobiles mot Kommission* REG 1997 s I-1503, p 39 och mål C-453/99 *Courage* REG 2001 s I-6297, p 23.

¹³ Rådets förordning (EG) nr 17/62.

fördraget. Sedan talan väckts vid den belgiska domstolen, men innan domstolen begärde förhandsavgörande, inledde Kommissionen ett förfarande. EG-domstolen fastställde att allmänna domstolar som behandlar en civilrättslig tvist där artikel 81 eller 82 i EG-fördraget åberopas härleder sin behörighet att tillämpa artiklarna 81.1 och 82 i EG-fördraget ur reglernas direkta effekt. Nationella konkurrensmyndigheter, och i förekommande fall nationella domstolar med uppgift att tillämpa nationell konkurrensrätt eller att pröva lagligheten av de nationella myndigheternas tillämpning av konkurrenslagstiftningen, härleder däremot sin motsvarande behörighet ur artikel 84 i EG-fördraget. Artikel 9 i förordning 17/62 kunde följaktligen inte inskränka en allmän domstols rätt att begära förhandsavgörande från EG-domstolen i en civilrättslig tvist. I Sverige prövas konkurrensrättsliga mål av det offentlighetsrättsliga slaget¹⁴ av Stockholms tingsrätt och Marknadsdomstolen.¹⁵ I dessa mål uppträder Konkurrensverket som part med undantag för mål där särskild talan förs i Marknadsdomstolen av enskild part enligt 23 § andra stycket KL. Av rättsfallet *BRT mot SABAM* får dras slutsats att dessa båda domstolar är förhindrade att handlägga ett ärende som rör tillämpning av artikel 81.1 eller 82 i EG-fördraget när Kommissionen inlett ett formellt förfarande beträffande det avtal etc. som underställs domstolens prövning.¹⁶

Omedelbart gällande rätt i Sverige, *de lege lata*, utgör dessutom EG:s förordningar inom konkurrensrätten, såsom konkurrensförordningen, koncentrationsförordningen och de olika gruppundantagsförordningarna. De gemenskapsrättsliga reglerna ligger på en högre nivå i normhierarkin än intern konkurrenslagstiftning och har således företräde framför nationell svensk rätt.¹⁷ Efter vissa lagändringar kan även det svenska Konkurrensverket direkt tillämpa artiklar 81 och 82 i EG-fördraget.¹⁸ När det gäller påföljder för överträdelse av artiklarna 81 och 82 i EG-fördraget tillämpas i Sverige påföljdssystemet enligt konkurrenslagen.¹⁹ Konkurrensverket är också den myndighet som i Sverige stödjer Kommissionen vid dess tillämpning av EG:s konkurrensrätt i relation till svenska företag.²⁰

---

¹⁴ Här räknas in bl a talan om konkurrensskadeavgift eller om förbud mot en företagskoncentration.

¹⁵ Förfarandet i Marknadsdomstolen regleras bl a i Lagen om Marknadsdomstol mm, 1970:417.

¹⁶ Läsvärd är betänkandet ”Svensk tillämpning av EG:s konkurrensregler” - SOU 2004:4 s 154 ff.

¹⁷ Om EG-rättens företrädesrätt se t ex Bernitz – Kjellgren, *Europarättens grunde*, 2 uppl., 2002 s 81 ff.

¹⁸ Prop. 1999/2000:140, prop. 2003/04:80. Konkurrensverket har dock fram till lagändringarna 2004 knappast utnyttjat denna möjlighet.

¹⁹ Se kap 3 och 4 angående sanktioner.

²⁰ Se prop. 2003/04:80 s 130, 5 § KL.

2.3 Gränsdragning mellan EG- konkurrensrätt och svensk rätt

Den centrala skillnaden mellan EG:s konkurrensrätt och svensk konkurrensrätt är att EG:s konkurrensrätt, i enlighet med artiklarna 81.1 och 82 i EG-fördraget är *samhandelskriteriet*.²¹ Samhandelskriteriet är tillämpligt på konkurrensbegränsningar som kan påverka handeln mellan medlemsländer medan den svenska konkurrenslagen (i fortsättningen KL) inriktar sig på konkurrensbegränsningar på den svenska marknaden. Ett avtal må vara aldrig så konkurrensbegränsande, dock om samhandelskriteriet inte är uppfyllt är det inte förbjudet enligt EG-rätten.²² Detsamma gäller i fråga om förbudet i artikel 82 i EG-fördraget mot missbruk av dominerande ställning.²³ Konkurrensbegränsning har alltså verkningar endast på den inhemska planen och på så sätt tillämpas bara den svenska KL.²⁴ Samhandelskriteriet i EG:s konkurrensrätt tolkas emellertid extensivt i rättspraxis och omfattar, enligt vad som EG-domstolen uttalat, alla märkbara konkurrensbegränsningar som direkt eller potentiellt har ett inflyttande på handelsmönstret för varor och tjänster mellan medlemsstaterna. Ett exempel på ovanstående är *Société Technique Minière - målet*²⁵. Där uppkom fråga huruvida ogiltigheten i artikel 81.2 i EG-fördraget omfattade avtalet i sin helhet eller om ogiltigheten kunde begränsas till en enskild klausul. EG-domstolen anförde att en klausul som anses strida mot artikel 81.1 automatiskt blir ogiltig enligt artikel 81.2 i EG-fördraget och framförde därvid följande:

”[t]he automatic nullity in question only applies to those parts of the agreements affected by the prohibition, or to the agreement as a whole if it appears that those parts are not severable from the agreement itself.”²⁶

Artikel 3 i förordning 1/2003 innehåller bestämmelser om förhållandet mellan å ena sidan artiklarna 81 och 82 i EG-fördraget och å andra sidan nationell konkurrensrätt. Medlemsländernas konkurrensmyndigheter och domstolar är ålagda att även tillämpa 81 och

²¹ Se Wahl, N. – *Konkurrensförhållanden* – 1994, s 149ff.

²² Se Wahl, N. – *Konkurrensrätt*- 1996, s 13.

²³ *Ibid.*, s 37.

²⁴ Se Bernitz, U. – 2005, s 70.

²⁵ Mål 56/65 *Société Technique Minière mot Maschinenbau Ulm*, REG 1966 s 235, och en senare dom i mål C-359/01 *British Sugar mot Kommissionen*, REG 2004, p 27. Se även p 23 i Kommissionens tillkännagivande om begreppet påverkan på handeln samt tex Burnley-

” *Interstate trade revisited – The Jurisdictional Criterion for Articles 81 and 82 E.C.*”, [2002] 5 ECLR s 217.

²⁶ Citat ur Gustafsson, L. m fl –2004, s 206.

82 i EG-fördraget när de tillämpar nationell konkurrensrätt i fråga om avtal och förfaranden som kan påverka handeln mellan medlemsstaterna. Av artikel 5 (i samma förordning) framkommer att medlemsstaterna inte förhindras från att inom sina territorier anta och tillämpa en strängare nationell konkurrenslagstiftning som förbjuder eller inför påföljder mot företags ensidiga agerande.²⁷ Följaktligen medlemsstaternas konkurrensmyndigheter i enskilda ärenden får fatta beslut om att en överträdelse av artikel 81 eller 82 i EG-fördraget skall upphöra,²⁸ förordna om intermistiska åtgärder,²⁹ godta åtaganden,³⁰ samt ålägga böter,³¹ förelägga vite³² eller ålägga andra påföljder som stadgas i den nationella lagstiftningen.

3 DE OFFENTLIGRÄTTSLIGA SANKTIONSFORMERNA

De offentlighetsrättsliga sanktionsformerna är åläggande att upphöra med överträdelse, som kan förenas med vite³³, åtagande samt konkurrensskadeavgift. Vidare kan företag genom ett åtagande undvika att Konkurrensverket utfärdar ett åläggande att upphöra med en överträdelse.³⁴ Enskilda personer kan inte straffas för överträdelser av EU:s konkurrensregler eller svenska konkurrenslagen. Sådan kriminalisering av konkurrensbrott finns emellertid i några andra länder, exempelvis i Norge, Irland eller USA.³⁵ Nedan följer en uppräknig av de olika typerna av offentliga sanktioner.

---

²⁷ Se även ingressen i förordning 1/2003.

²⁸ Jfr 23 § KL.

²⁹ Jfr 25 § KL.

³⁰ Jfr 23 a § KL.

³¹ Jfr 26 § KL.

³² Jfr 57 § KL.

³³ Vite kommer att behandlas i kapitel 3.7.

³⁴ Inte heller ett åtagande enligt 23 a § KL är en offentlighetsrättslig sanktion, men behandlas av praktiska skäl i anslutning till ålägganden.

³⁵ Se *Lilla konkurrensboken. En skrift från Konkurrensverket* – 2004, s 33.

3.1 Åläggande enligt 23 § KL

När det finns klara indikationer på att en överträdelse mot något av Konkurrensverkets förbud föreligger kan Konkurrensverket ålägga företaget att upphöra med överträdelsen. Det regleras inte i lagen hur åläggandet utformas, vilket enligt lagens förarbeten ger möjlighet att välja den i det särskilda fallet mest lämpliga åläggandet. Ett åläggande avser att återställa konkurrenssituationen till läge där inte längre någon överträdelse sker.³⁶ Åläggandet skall dock inte vara mer vittgående än som erfordras för att undanröja de konkurrensbegränsande verkningar som följer av ett förfarande.³⁷ Ett åläggande kan avse att ett företag skall upphöra att tillämpa ett visst avtal, avtalsvillkor eller annat förbjudet förfarande. Vidare kan det bli aktuellt att ålägga ett företag att tillhandahålla ett annat företag en viss vara, tjänst eller annan nytthet på villkor som motsvarar vad som erbjuds företag i övrigt.³⁸ Således enligt 23 § 1 st KL³⁹ får Konkurrensverket ålägga ett företag att upphöra med överträdelser av förbudet i artikel 81 eller 82 i EG-fördraget respektive 6 eller 19 § KL.⁴⁰ Ett sådant åläggande träder i kraft omedelbart⁴¹ om inte annat bestäms och kan även förenas med vite. Av praxis framgår att Konkurrensverket endast i undantagsfall frångår denna huvudregel. Vid bedömning av om huvudregeln skall ändras beaktas dels den tidsrymd som är nödvändig för att det krav som åläggandet ställer faktiskt skall kunna uppfyllas, dels vikten av att konkurrensbegränsningarna till följd av förfarandet upphör så snart som möjligt.⁴² Vidare bestämmelsen i 23 § KL innehåller inte något subjektivt rekvisit. Beslut om åläggande förutsätter inte att det föreligger uppsåt eller oaktsamhet.⁴³ Konkurrensverkets beslut att meddela ett åläggande enligt 23 § 1 st KL kan, enligt 60 § 3 st, överklagas till Marknadsdomstolen. Om Konkurrensverket beslutar att inte meddela ett åläggande, får däremot det beslutet inte överklagas. Företag som berörs av överträdelsen har i stället enligt 23 § 2 st KL s k *särskild talerätt*⁴⁴, som innebär att, om Konkurrensverket i ett enskilt fall beslutar att inte meddela ett åläggande enligt 23 § 1 st KL, Marknadsdomstolen får göra det på talan⁴⁵ av företag som berörs av överträdelsen.

³⁶ Jfr t ex prop. 2003/04:80, s 98.

³⁷ Se Gustafsson, L. m fl -2004, s 189.

³⁸ Andra beslut om ett åläggande är säljåläggande, rättelseåläggande eller prisåläggande.

³⁹ 23 § KL ändrades genom SFS 2004:409, prop. 2003/04:80.

⁴⁰ Se artikel 5.1 i förordning 1/2003.

⁴¹ I 24 § KL stadgas att ett åläggande enligt 23 § KL gäller omedelbart, om något annat inte bestäms.

⁴² Se t ex MD 2001:4 *Konsortiet Scandinavian Airlines System mot Konkurrensverket* (2001.02.27).

⁴³ Se Wetter, C. m fl – 2004, s 784.

⁴⁴ Se t ex mål där särskild talan förts, se t ex MD 1997:19 *Nordic Hälso AB mot Malmö kommun* (1997.12.18), MD 2002:11 *Saint Gobain Isover AB mot Nördvästra Skåne Södra Halland Energi AB* (2002.04.19).

⁴⁵ Talan om ett åläggande hos Marknadsdomstolen, s k subsidiär talerätt.

Den särskilda talerätten inträder däremot inte om Konkurrensverkets beslut grundar sig på artikel 13 i förordning 1/2003, d v s om Konkurrensverket beslutar att inte meddela ett åläggande eller avbryter sitt förfarande eller avvisar ett klagomål eftersom en annan konkurrensmyndighet inom gemenskapen handlägger samma misstanke om överträdelse av förbudet i artikel 81 eller 82 i EG-fördraget eller om ett avtal eller förfarande som klagomålet rör redan har prövats av en konkurrensmyndighet i en annan medlemsstat.⁴⁶ En särskild talan väcks genom ansökan om stämning och handläggs enligt RB:s regler för indispositiva tvistemål.⁴⁷ Det skall påpekas att i EG-rätten finns inte någon bestämmelse om en särskild talerätt.⁴⁸

3.2 Interimistiska ålägganden

När det finns särskilda skäl kan Konkurrensverket besluta om att ett åläggande skall gälla interimistiskt. Det innebär alltså att det gäller under tiden fram till dess att ärendet blivit slutgiltigt prövat, 25 § KL.⁴⁹ Bestämmelsen reglerar alltså förutsättningarna för att meddela interimistiska ålägganden. Konkurrensverket kan ingripa mot ett förfarande redan under ett ärendens utredning. Ett konkret exempel på ett fall där interimistiskt beslut meddelats är *STIM mot TV3*⁵⁰, där STIM yrkade TV3 m fl att Stockholms tingsrätt enligt 23 § 2 st KL vid vite skulle förplikta STIM att återta sin återkallelse av musiktillstånd för TV-bolagen. TV-bolagen yrkade också att Stockholms tingsrätt interimistiskt skulle bevilja den sökta åtgärden till dess att frågan slutligt avgjorts. Stockholms tingsrätt fann att synnerliga skäl⁵¹ förelåg på grund av att STIM under en pågående tvist om beräkningen av ersättningen för musik som framförs i TV återkallade gällande musiktillstånd för TV-bolagen, vilket närmast var att jämföra med en leveransvägran. Stockholms tingsrätt ansåg att återkallandet, som kunde få till följd att TV-bolagen tvingades upphöra med sina sändningar, vilket i sin tur kunde förorsaka TV-bolagen svåra skador och meddelade därför ett interimistiskt beslut.⁵² Beslutet fastställdes av MD.

---

⁴⁶ Se Wetter, C. m fl – 2004, s 785.

⁴⁷ Se mer utförligt i Wetter, C. m fl – 2004, avsnitt XIV, kapitel 2.

⁴⁸ Se SOU 2004:10 s 64.

⁴⁹ Genom SFS 1998:648 ändrades 25 § KL.

⁵⁰ MD 1996:23, *Svenska Tonsättares Internationella Musikbyrå upa mot TV3Broadcasting Group Ltd m fl* (1996.09.11).

⁵¹ Numera gäller endast ett krav på särskilda skäl för ett interimistiskt beslut skall kunna meddelas enligt 25 § KL.

⁵² STIM ålades i interimistiskt beslut att genast återta sin återkallelse av sändningstillståndet vid vite av 5 000 000 kr.

I förarbetena till KL framhålls att utgångspunkten är att bestämmelsen i 25 § KL bör tillämpas vid allvarigare överträdelser. Det kan få negativa konsekvenser av betydelse om inte det företag som överträder förbudsreglerna åläggs att omedelbart upphöra med överträdelsen. Hänsyn skall också tas till effekterna för den som får föreläggandet.⁵³ För att ett intermistiskt förbud skall vara aktuellt måste det finnas en risk om mycket allvarliga och bestående skador för det berörda företaget.⁵⁴ Intermistiska ålägganden kan förenas med vite enligt 57 § KL, vilket utnyttjas ofta av Konkurrensverket. Konkurrensverkets beslut att inte meddela ett intermistiskt beslut är inte överklagbart.

I EG:s konkurrensrätt bygger Kommissionens rätt att besluta om intermistiska åtgärder på praxis.⁵⁵ De förutsättningar som skall finnas påminner om dem som gäller för inhibition av ett åläggande, d v s

1. att det är i hög grad sannolikt att det föreligger en överträdelse av förbuden,
s k *prima facie case*,
2. att det utsatta företaget lider allvarligt och oreparabel skada om förfarandet inte upphör omedelbart, samt
3. att åtgärderna är tillfälliga och inte överskrider vad som är nödvändigt i det enskilda fallet.⁵⁶

Proportionalitetsprincipen gäller alltså för för beslut om interimistiska ålägganden enligt EG-rätten.⁵⁷

3.3 Övergångsregler rörande icke-ingripandebesked

Möjligheten att ansöka om icke-ingripandebesked och anmäla avtal och förfaranden för undantag har avskaffats såväl enligt EG-rätten som enligt KL. Äldre bestämmelser, bl a i fråga om icke-ingripande besked, som har beslutats före ikraftträdandet tillämpas dock enligt övergångsbestämmelser till ändringarna i KL.⁵⁸ I den numera upphävda bestämmelsen i 20 §

---

⁵³ Se prop. 1997/98:130, s 36 f samt s 62.

⁵⁴ Se Gustafsson, L - 2004, s 190.

⁵⁵ Se prop. 1997/98:130 s 36 f.

⁵⁶ Se Carlsson, K m fl – *Konkurrenslagen. En kommentar* - 1999, s 296.

⁵⁷ Ibid.

⁵⁸ Se SFS 2004:409, p 4 i övergångsbestämmelserna.

2 st KL föreskrivs att ett beslut om icke-ingripandebesked utgör hinder för Konkurrensverket att besluta om åläggande. Ett sådant beslut hindrar emellertid inte företag eller andra att föra en särskild talan om åläggande enligt 23 § 3 st KL eller en talan om ogiltighet eller skadestånd.⁵⁹

3.4 Åtagande

Efter ändringar som trädde i kraft den 1 juli 2004⁶⁰ har Konkurrensverket möjlighet att godta åtaganden från företag som lämnas i samband med att Konkurrensverket utreder om företaget överträtt något av förbuden i artikel 81 eller 82 i EG-fördraget respektive 6 eller 19 § KL.⁶¹ 23a § 1 st KL⁶² föreskriver om företaget åtar sig att vidta åtgärder som medför att Konkurrensverket inte längre ifrågasätter att någon överträdelse föreligger, får Konkurrensverket besluta att godta åtagandet. Ett beslut om att godta ett åtagande är bindande både för Konkurrensverket och för företaget som lämnat åtagandet och avser även en bestämd tid.⁶³ Under tiden beslutet sträcker sig till får Konkurrensverket i de avseenden åtagandet omfattar inte besluta något åläggande enligt 23 § 1 st KL. Vidare kan inte heller konkurrensskadeavgift påföras för åtgärder som är förenliga med beslutet enligt 29 § KL.⁶⁴ Utmärkande är att ett beslut om att godta ett åtagande får enligt 57 § 2 st KL förenas med vite.⁶⁵ Ett sådant vite föreläggs av Stockholms tingsrätt på talan av Konkurrensverket.⁶⁶

3.5 Återkallelse av åtaganden

I 23 a § 2 st KL stadgas att Konkurrensverket får under vissa förutsättningar återkalla ett beslut om att godta ett åtagande.⁶⁷ Det finns tre aspekter i bestämmelsen om att ett beslut om att godta ett åtagande får återkallas:

---

⁵⁹ Se prop. 1992/93:56, s 89.

⁶⁰ SFS 2004:409, prop. 2003/04:80. Se även SOU 2003:73.

⁶¹ Se artikel 5 i förordning 1/2003.

⁶² Bestämmelsen är nyinförd 2004 efter mönster från EG-rätten, se artikel 9 i förordning 1/2003. Prop. 2003/04:80, s 97 ff.

⁶³ Se t ex prop. 2003/04:80, s 102 och 142.

⁶⁴ I prop. 2003/04:80, s 142 anges att beslut om åtaganden inte är lämpliga i ärenden där Konkurrensverket avser att väcka talan om konkurrensskadeavgift. Jfr p 13 i förordning 1/2003.

⁶⁵ Se Dnr 994/2004 (2006-02-06) i ärendet Reitan Servicehandel Sverige AB och franschisetagare inom 7-Eleven och Pressbyrån, där Stockholms tingsrätt har förenat åtagande med ett vite.

⁶⁶ Se Wetter, C. m fl – 2004, s 792.

⁶⁷ Jfr de numera upphävda reglerna i 12 och 21 §§ KL angående förutsättningarna för att återkalla beslut om undantag och icke-ingripandebesked.

1. de omständigheter som låg till grund för beslutet har förändrats i något väsentlig avseende,⁶⁸
2. de som beslutet gäller bryter mot något åtagande som har angetts i beslutet, eller
3. beslutet grundades på ofullständiga, oriktiga eller vilseledande uppgifter som parterna har lämnat.⁶⁹

Ett färskt beslut från Konkurrensverket som handlar om fråga om godtagande av åtagande enligt 23 a § KL är *Reitan Servicehandel Sverige AB*,⁷⁰ Efter invändningar från Konkurrensverket har Reitan, ägare av franchisekoncepten, gått med på att ändra prissättningssystemet. Konkurrensverket fann, med hänsyn till Reitans åtagande och de synpunkter som har inkommit från Reitans franchisetagare, att det finns inte längre skäl att ingripa mot Reitan, varför Konkurrensverket godkänner Reitans åtagande. Åtagandet innebär att Reitans franchisetagare, senast sju månader efter detta beslut, skall vara fria i sin prissättning, dock med beaktande av de av Reitan rekommenderade högsta priserna. Reitans åtagande innebär att vid försäljning av varor butiksdatabasystemet skall ändras. Konkurrensverkets beslut avser tid om två år.⁷¹

I fall då ett beslut om att godta ett åtagande återkallas kan Konkurrensverket på nytt ta upp frågan om åläggande enligt 23 § 1 st KL. Ett beslut om återkallelse kan inte ges retroaktiv verkan. Detta hindrar emellertid inte Konkurrensverket från att väcka talan om konkurrensskadeavgift enligt 29 § KL.⁷² Konkurrensskadeavgift kan utdömas även för en överträdelse som rör tiden före återkallelsen.⁷³ Ett beslut om återkallelse enligt 23 a § 2 st KL får överklagas till MD.⁷⁴

---

⁶⁸ Se prop. 2003/04:80, s 142, de nya omständigheterna skall vara av saklig betydelse och ha viss tyngd. Jfr förarbetena till de numera upphävda reglerna i 12 § KL om förutsättningarna för att återkalla eller ändra ett beslut om undantag, där det anses att det för att återkallelse/ändring skulle kunna ske inte var tillräckligt att beslutet var oriktigt p g a en rättslig felbedömning eller att rättsläget hade ändrats t ex genom ett ärende från MD.

⁶⁹ Det krävs dock att den oriktiga uppgiften som parterna lämnat haft betydelse för beslutet. Vidare bör även felaktiga uppgifter som lämnats i god tro kunna ligga till grund för återkallelse.

⁷⁰ Dnr 994/2004, 2006.02.06, *Reitan Servicehandel Sverige AB*, detta beslut publiceras på Konkurrensverkets webbsida.

⁷¹ Stockholms tingsrätt förenat åtagandet med ett vite på tre miljoner kronor.

⁷² Se Wetter, C. m fl – 2004, s 792 f.

⁷³ Se prop. 2003/04:80, s 142, där det också anges att Konkurrensverket inte bör godta åtaganden i ärenden där Konkurrensverket avser att föra talan om konkurrensskadeavgift. Jfr p 13 i ingressen till förordning 1/2003.

⁷⁴ Se 60 § 1 st 4 p och 2 st KL. Beträffande överklagande, se Wetter, C. m fl – 2004, avsnitt XIII.

3.6 Konkurrensskadeavgift

När lagstiftaren i materiellt avseende har byggt KL på EG:s materiella konkurrensregler, har efter modellen från EG-rätten⁷⁵ också införts en möjlighet att påföra en sanktionsavgift för begångna överträdelser av de materiella förbuden. Förarbetena i prop.1992/93:56 ger vid handen att man velat ha en preventiv verkande ekonomisk sanktion som är effektiv mot bakgrund av de stora ekonomiska värden som kan vara att vinna för företagen genom att bryta mot förbuden. Mot bakgrund av det ovan sagda skall först en definition på företag framställas. Konkurrenslagen gäller endast för företag. Begreppet företag omfattar varje form av verksamhet av ekonomisk eller kommersiell natur. Den behöver inte vara inriktad på att ge vinst eller inte. Juridisk form av verksamheten har heller inte någon betydelse. Således aktiebolag, handelsbolag, enskilda firmor och ekonomiska föreningar är företag. Statliga och kommunala organ kan falla in under begreppet, dock inte då det rör sig om myndighetsutövning. Företagsbegreppet styr vilka som omfattas av transparenslagen. Enligt transparenslagen kan företagsverksamhet vara antingen konkurrensskyddad eller konkurrensutsatt.⁷⁶ Konkurrensskadeavgift är en ekonomisk sanktion för begångna överträdelser.⁷⁷ Tanken är att avgiften skall ha preventiv verkan på samma sätt som ett straff, dock med den skillnaden att avgifterna räknas inte som straff,⁷⁸ emellertid kan de inte jämföras med böter i straffrättslig mening.⁷⁹ Det bör understrykas att sanktionsavgifternas förhållande till det straffrättsliga systemet⁸⁰ i många fall är den exklusiva sanktionen eftersom beteendet ifråga inte är kriminaliserat, men att avgift i andra fall kan påföras för en gärning som tillika utgör brott.⁸¹ Följaktligen har avgifterna en penal karaktär även om de inte räknas som straff⁸² och kan även riktas direkt mot en juridisk person. Enligt svenska konkurrensregler tillfaller avgiften staten, 26 § 2 st KL. Riktas talan mot flera företag skall

---

⁷⁵ Se även Kommissionens särskilda riktlinjer om beräkning av böter, EGT nr C 9, 1998, s 3.

⁷⁶ Se transparenslagen på Konkurrensverkets ordlista http://www.kkv.se/t/Page_____680.aspx#t, 07.01.05

⁷⁷ Det finns i princip inget som hindrar att både åläggande och konkurrensskadeavgift tillämpas. Konkurrensskadeavgift får dock inte påföras för åtgärder som omfattas av ett åläggande som har meddelas vid vite, se 30 § 2 st KL.

⁷⁸ Se Bernitz, U. – 2005, s 198.

⁷⁹ Jfr prop. 1992/93:56, s 30. Se även artikel 23.5 i förordning 1/2003. Det kan noteras att MoDo medgett avdrag vid taxeringen med ca 200 miljoner kronor avseende kostnadsförda böter på grund av brott mot EG:s konkurrensregler eftersom böterna enligt förordning 17/62 inte hade straffrättslig karaktär.

⁸⁰ Se beträffande förhållandet mellan sanktionsavgifterna och straffsystemet Arnholm, M ”The system of administrative and penal sanctions in Sweden”, 1997, s 9 och 39 f.

⁸¹ Se Asp, P.-EG:s sanktionsrätt. Ett straffrättsligt perspektiv- 1998, s 299.

⁸² Enligt artikel 23.5 i förordning 1/2003 har beslut om böter med stöd av artikeln inte straffrättslig karaktär.

avgiften fastställas särskilt för vart och ett av dem.⁸³ Vid bestämmandet av avgiften⁸⁴ tas särskild hänsyn till hur allvarlig överträdelsen bedöms vara, hur länge den pågått och andra försvårande eller förmildrande omständigheter. I ringa fall skall ingen avgift påföras. Beträffande övergångsbestämmelser⁸⁵ kan avgift inte påföras för överträdelser av EG-rätten före den 1 januari 2001. Likadant när det gäller icke-ingripande besked som beviljats enligt KL före den 1 juli 2004 kan medföra att företag får viss immunitet mot konkurrensskadeavgift.⁸⁶ Enligt den numera upphävda bestämmelsen i 20 § 2st KL utgjorde ett beslut om icke-ingripandebesked hinder för Konkurrensverket att väcka talan om konkurrensskadeavgift. Efter ikraftträdandet av övergångsregler till ändringarna i KL får Konkurrensverket inte väcka talan om konkurrensskadeavgift för avtal m m för vilka icke-ingripandebesked har meddelats i enlighet med de tidigare reglerna.⁸⁷

3.6.1 Subjektiva rekvisit

För att en avgift skall kunna utdömas krävs *uppsåt* eller *oaktsamhet* hos företaget eller den som handlat å företagets vägnar.⁸⁸ Det är alltså inte nödvändigt att uppsåt eller oaktsamhet kan konstateras hos den enskilde företagaren själv, eller en juridisk person, eller hos person som intar en ledande ställning i denna. Det räcker att detta kan konstateras hos en person som handlat å företagets vägnar.⁸⁹ Det kan röra sig om en anställd eller en uppdragstagare. Ett belysande exempel finns i *KKV mot Nitro Nobel*⁹⁰- målet, där Konkurrensverket gjorde gällande att Nitro Nobels uppsåt bl a gällde det att en advokat, som även var styrelseledamot i Nitro Nobel, hjälpt företaget vid upprättandet av olika handlingar. Konkurrensverket hävdade i sin tur att advokaten med hänsyn till sina goda kunskaper på konkurrensrättens område måste ha insett att handlandet stred mot KL. Enligt tingsrätten (och senare MD i MD 1999:17 *KKV mot Nitro Nobel AB* (1999.09.14)) utgjorde emellertid Nitro Nobels agerande i denna del inte ett missbruk av en dominerande ställning.

---

⁸³ Se 27 § KL.

⁸⁴ Se 28 § KL.

⁸⁵ Se SFS 2004:409 och prop. 2003/04: 80, s 134-135 och 153-154.

⁸⁶ Se Wetter, C. m fl – 2004, avsnitt XI, s 796.

⁸⁷ Se tidigare version av 29 § 1 st 2 p KL.

⁸⁸ Se 26 § KL.

⁸⁹ Se Carlsson, K m fl - 1993, s 222.

⁹⁰ Mål T 8-292-97 *KKV mot Nitro Nobel AB* (1998.06.22).

I förarbetena till bestämmelsen⁹¹ lämnas följande kommentarer angående uppsåt och oaktsamhet:

”För att uppsåt skall föreligga krävs ett avsiktligt handlande från företaget eller någon som handlar på företagets vägnar i syfte att begränsa konkurrensen eller som begås med vetskap om att följden blir konkurrensbegränsande. En överträdelse kan inte anses uppsåtligt snarare än oavsiktligt eller sker genom en olyckshändelse. En överträdelse kan anses begången av oaktsamhet om företaget eller den som handlar på företagets vägnar rimligtvis borde ha förutsett att handlandet skulle ha negativa verkningar på konkurrensen av det slag som är förbjudet. Bristande kännedom om förbuden eller misstag om förbuden innebörd är inget försvar för en överträdelse.”

För att uppsåt skall föreligga krävs alltså att överträdelsen varit avsiktlig eller medveten.⁹² Det är emellertid tillräckligt att överträdelsen skett av oaktsamhet för att konkurrensskadeavgift skall kunna utdömas. Konkurrensskadeavgift skall erläggas av det eller de företag⁹³ i vars verksamhet överträdelsen ägde rum.⁹⁴ Bolagets ansvar påverkas inte av att ett bolag överlåts till en ny ägare.⁹⁵ I *Stora Kopparbergs Bergslags mot Kommissionen* -fallet⁹⁶ konstaterade EG-domstolen att ett företag inte kan hållas ansvarigt för överträdelser av EG:s konkurrensregler som har begåtts av företag som det förvärvar, utan att dessa företag förlorar sin rättskapacitet, enbart på grundval av förvärvet. Det för överträdelsen ansvariga bolaget undgår inte ansvar genom att bolagets tillgångar överlåts till en ny ägare, om bolaget fortsätter att existera efter överlåtelsen.⁹⁷ Beträffande rörelseöverlåtelsen då det överlåtande bolaget slutar att existera bör emellertid den nya ägaren av rörelsen kunna åläggas ansvar.⁹⁸

---

⁹¹ Se prop. 1992/93:56, s 92.

⁹² Se mål T 10594 – 99 *KKV mot KWH PIPE Sverige AB m fl* (2001.12.18).

⁹³ Således kan t ex enskild rörelseidkare drabbas av konkurrensskadeavgift. Även kommunala och statliga institutioner av olika slag kan ådömas konkurrensskadeavgift när de agerar som företag, se prop. 1992/93:56, s 92.

⁹⁴ Ett moderbolag kan ådömas ansvar för ett dotterbolags handlingar, se MD 2001:30 *Telia AB mot Konkurrensverket* (2001.12.19). Jfr MD 2003:2 *Uponor AB mot Konkurrensverket* (2003.01.24)

⁹⁵ Om en rörelse som drivs av en fysisk person har överlåts efter det att överträdelsen ägde rum men före avgiftstalans väckande skall normalt den person som drev rörelsen vid tiden för överträdelsen svara för avgiften, se prop. 1992/93:56, s 91 ff.

⁹⁶ Mål C- 286/98 *Stora Kopparbergs Bergslags mot Kommissionen*, REG 2000 s I-9925, p 37-39.

⁹⁷ Se prop. 1992/93:56, s 92.

⁹⁸ Jfr mål T-305-307, 313-316, 318, 325, 328, 329 och 335/94 *LVM m fl mot Kommissionen* REG 1999 s II-931 p 953 ff, domen överklagades till EG-domstolen som lämnade överklagande utan bifall i denna del, se mål C-238, 244, 245, 247, 250, 252 och 254/99 *LVM m fl mot Kommissionen* REG 2002 s I-8375.

3.6.2 Konkurrensskadeavgiftens storlek

Sedan 1 maj 2004 är Konkurrensverket och domstolarna skyldiga att tillämpa artiklarna 81 och 82 i EG-fördraget. I de flesta fall av allvarliga överträdelser som Konkurrensverket utreder är förutsättningarna uppfyllda för att tillämpa aktuella bestämmelser. Den enhetliga tillämpningen av EG:s konkurrensregler leder vidare till ökade krav på konvergens beträffande sanktionerna i EU:s medlemsstater. Bestämmelserna i 27 § KL anger det lägsta och högsta belopp som konkurrensskadeavgiften kan fastställas till. 27 § 1 st KL säger således att konkurrensskadeavgift skall fastställas till lägst 5 000 kr och högst 5 miljoner kronor eller till högre belopp som inte får överstiga 10 procent av företagets omsättning⁹⁹ föregående räkenskapsår. Det finns emellertid inte, som i EG-rätten, möjlighet att utgå från en hel koncerns omsättning vid beräkning av böter för ett koncernföretag.¹⁰⁰ I 27 § 2 st uppges att avgiftens skall fastställas särskilt till vart och ett av de inblandade företagen om talan riktas mot flera företag. Avgiften har uppgift att spegla de olika företagens delaktighet i överträdelserna. Vid bestämmandet av avgiften hänsyn tas endast till företagets omsättning.¹⁰¹ Vidare bör inte avgiften fastställas till ett så högt belopp att företaget kan riskera konkurs.¹⁰² Ett belysande avgörande med dittills största kartellsamverkan är *Uponor AB mot Konkurrensverket*,¹⁰³ MD fastställde att omsättningen för det berörda företagets systerföretag inte skulle ingå i beräkningsunderlaget vid fastställande av avgiften. MD fann emellertid, med hänsyn till överträdelsernas allvarliga slag, där det konstaterats ett förbjudet förfarande i form av marknadsuppdelning, överenskommelse om pris- och rabattnivåer samt informationsutbyte, att den konkurrensskadeavgift som ålagts Uponor inte skulle sättas ned.¹⁰⁴

Konkurrensverket bestämmer vilket belopp som yrkas i konkurrensskadeavgift samt anger vilka omständigheter som åberopas till stöd för detta. Konkurrensverket hindras inte att

---

⁹⁹ Med omsättning menas företagets hela omsättning utan begränsning till den produkt eller marknad som förfarandet rör.

¹⁰⁰ Se Carlsson, K. m fl -1993, s 223 och Bernitz, U – 2005, s 198.

¹⁰¹ Se prop. 1992/93:56. Som nämnts ovan, fotnot 92, kan dock ett moderbolag under vissa omständigheter hållas ansvarigt för överträdelser som begåtts av ett dotterbolag. I sådant fall torde moderbolagets omsättning utgöra en relevant utgångspunkt för beräkningen av avgiftens storlek. Detta innebär dock inte att omsättningen för hela företagskoncernen skall medräknas vid fastställande av taket för konkurrensskadeavgiften. Frågan om beräkning av taket för avgift i koncernförhållanden har bl a analyserats av SOU 2004:10, s 133-142, *Utredningen om en modernisering av konkurrensreglerna*.

¹⁰² Se prop. 1992/93:56, s 93 beträffande böter enligt EG-rätten, jfr t ex Kommissionens beslut i *Carbon Lorraine* IP/03/1651, 3 december 2003.

¹⁰³ MD 2003:2 *Uponor AB mot Konkurrensverket* (2003.01.24).

¹⁰⁴ Det kan påpekas att 1993 års konkurrenslag, med EG-rätten som modell, inte minst på denna punkt skiljer sig på ett avgörande sätt från den äldre konkurrenslagen av 1982. För att dess huvudbestämmelse skulle vara tillämplig fordrades att det kunde påvisas att en konkurrensbegränsning medförde skadliga effekter.

påverka avgiftens storlek genom att höja eller sänka ett yrkat belopp om nya omständigheter kommer fram under rättegången.¹⁰⁵ 17 kap 3 § RB anger att konkurrensskadeavgift inte får bestämmas till ett högre belopp än vad som yrkats av Konkurrensverket.¹⁰⁶ Domstolen, kan dock döma ut ett lägre belopp än vad Konkurrensverket yrkat.¹⁰⁷

3.6.3 Fastställande av avgiften

Vid fastställandet av konkurrensskadeavgift, som nämnts ovan, skall hänsyn tas till hur allvarlig överträdelsen är, hur länge den har pågått och andra försvarande eller förmildrande omständigheter i enlighet med 28 § 1 st KL.¹⁰⁸ Avgiften skall verka avhållande på företaget i fråga och avskräckande på andra företag.¹⁰⁹ De omständigheter som räknas upp i 28 § 1 st KL är avgörande för bedömningen av överträdelsen. Om företaget i väsentlig mån har underlättat utredningen av de egna eller andras medverkan i överträdelsen eller om det föreligger andra särskilda skäl som hänför sig till företaget får konkurrensskadeavgiften sättas ned enligt 28 a § KL. Avgörande för allvarligheten av överträdelsen är omfattningen av *de skadliga effekterna på konkurrensen och direkta ekonomiska skador* som åsamkats andra företag. Vid bedömningen av avgiftens storlek som skulle utdömas i fallet *Konkurrensverket mot Nitro Nobel AB*¹¹⁰ tog MD hänsyn till företagets tillämpning av inköpsavtal med sex olika kunder. MD konstaterade att de sex kundernas inköp motsvarade en mycket liten andel av den totala försäljningen av sprängmedel på den svenska marknaden. Mot denna bakgrund ansågs Nitro Nobels överträdelse som mindre allvarlig. Vid fastställande av avgiften hänsyn tas till andra omständigheter och dessa är den allmänna marknadsbilden, ekonomisk utbyte,¹¹¹ betydelsen av den vara eller tjänst som konkurrensbegränsningen avser och företagets marknadsandel.¹¹²

När ett förbjudet förfarande är resultatet av marknadsmakt hos företag med dominerande ställning anses det särskilt befogat att konkurrensskadeavgiften får en ingripande karaktär.

---

¹⁰⁵ Se 13 kap 3 § RB samt prop. 1992/93:56, s 93.

¹⁰⁶ Prop. 1992/93:56, s 93.

¹⁰⁷ Se mål T 9902-00 *Konkurrensverket mot Norsk Hydro AB m fl* (2003.04.29)

¹⁰⁸ Se prop. 2001/02:167, 98 f. Jfr *Kommissionens riktlinjer för beräkning av böter som döms ut enligt artikel 15.2 i förordning nr 17 (ersatt av förordning nr 1/2003) och artikel 65.5 i EKSG-fördraget* EGT nr C 9, 14.1.1998, s 3.

¹⁰⁹ Prop.1992/93:56, s 93.

¹¹⁰ I MD 1999:17 *Konkurrensverket mot Nitro Nobel AB* (1999.09.14).

¹¹¹ Jfr mål T-213/00 *CMA CGM m fl mot Kommissionen*, p 340-346, 19 mars 2003.

¹¹² Se Carlsson, K. m fl -1993, s 224.

Ett exempel på vad kan innebära att konkurrensskadeavgift skall ådömas högt är fallet *Konkurrensverket mot Statens Järnvägar*.¹¹³ Stockholms tingsrätt ansåg att avgiften skulle sättas förhållandevis högt på grund av att det förfarandet som SJ hade vidtagit, uppenbarligen hade varit riktad mot BK Tåg. Följden av detta var att BK Tåg förlorat Smålandstrafiken under en fyraårsperiod vilket innebär en allvarlig motgång för ett mindre företag som försökte etablera sig på en tidigare stängd marknad. BK Tåg fick stora förluster genom att det inte fullt ut kunde utnyttja alla de verkstadsresurser man byggt upp, att det ”uppseendeväckande låga anbudet” från SJ:s sida hade en avkylande effekt på andra, potentiella, konkurrenter till SJ. Vidare SJ:s anbud innebär risker för att konkurrensen på den nyligen avreglerade marknaden ”helt kom av sig”. Mot denna bakgrund ställdes dock att BK Tåg inte blev utslaget från marknaden, att någon påvisbar skada på konkurrensen inte tycktes ha uppkommit och att överträdelsen begicks ganska kort tid efter det att KL-trätt i kraft samt att man inom SJ möjligen inte helt insett vidden av de risker för konkurrensen som det låga priset innebär. Efter överklagande följde MD tingsrättens bedömning vad avsåg konkurrensavgiftens storlek och bestämde avgiften till 8 miljoner kronor.¹¹⁴

Sedan den 1 augusti 2002 infördes alla nya regler i 28 b § - 28 c § som säger att företag som erkänner sin medverkan i ett olagligt kartellsamarbete och samarbetar med Konkurrensverket kan helt (*eftergift*) eller delvis (*nedsättning*) befrias från konkurrensskadeavgift. Systemet bygger på regler som tillämpas av Kommissionen enligt Kommissionens, så kallade *Leniency Notice*.¹¹⁵ Tanken om angiveri så kallade *whistle blowing* och immunitet har sitt ursprung i USA och innebär att sådant angiverisystem skapar instabilitet i en kartell, ökar möjlighet för att upptäcka karteller samt hindrar att nya karteller bildas.¹¹⁶ I svensk straffrätt finns inte liknande system.¹¹⁷ Avsikten är att de nya reglerna skall underlätta arbetet att upptäcka och utreda överträdelser av konkurrenslagen. Konkurrensverket har utfärdat ett allmänt råd som preciserar vad som krävs av företagen för att de skall befrias från konkurrensskadeavgift.¹¹⁸

---

¹¹³ Mål T 8 -103-96 *Konkurrensverket mot Statens Järnvägar* (1999.12.08)

¹¹⁴ Se mål MD 2000:2 *Statens Järnvägar mot Konkurrensverket* (2000.02.01)

¹¹⁵ EGT nr C 45/03 19.2.2002, Se även Gustafsson, L. m fl – 2004, s 195 ff.

¹¹⁶ Se Gustafsson, L. m fl – 2004, s 195 ff.

¹¹⁷ Se Bernitz, U. – 2005, s 200. I svensk rätt detta angiverisystem benämns kronvittnesystem.

¹¹⁸ Se KKVFS 2002:1, upphävd genom KKVFS 2006:1 – Om eftergift och nedsättning av konkurrensskadeavgift, tillämpas från den 15 mars 2006 och ersätter Konkurrensverkets allmänna råd (KKVFS 2002:1) om nedsättning och eftergift av konkurrensskadeavgift enligt 28 a och 28 b §§ konkurrenslagen (1993:20) i kartellärenden. För jämförelse med EG-rätten, se *Kommissionens meddelande om immunitet mot böter och nedsättning av böter i*

Vidare har också regeringen börjat titta allvarigare på överträdelser av konkurrensreglerna och därmed framhåller att storleken på konkurrensskadeavgiften är viktig för att effektivt komma tillrätta med överträdelser. I tilläggsdirektiv till Utredningen om en översyn av konkurrenslagen¹¹⁹ skriver regeringen att det är av central betydelse att överträdelser av konkurrensreglerna angrips med kraftfulla sanktioner. Syftet med förslaget var att peka ut särskilt allvarliga fall av överträdelser som bör leda till att speciellt kännbara konkurrensskadeavgifter döms ut. Senast den 1 november 2006 skall utredaren redovisa uppdraget varför först då kommer det att bestämmas regler som tydligare än i dag utvisar att speciellt kännbara konkurrensskadeavgifter skall fastställas i särskilt allvarliga fall.¹²⁰

Enligt 28 a § 1 st 1 p KL får avgiften fastställas till ett lägre belopp än vad som skulle ha skett med tillämpning av 28 § KL om företaget i väsentlig mån underlättat utredningen av det egna eller andras medverkan i överträdelser. 28 b § KL anger att konkurrensskadeavgift får efterges helt för ett företag som anmält överträdelser till Konkurrensverket innan Konkurrensverket haft tillräckligt underlag för att ingripa mot överträdelserna och något annat företag inte redan gjort anmälan. Det faktum att Konkurrensverket har vetskap om att en kartell existerar hindrar inte att eftergift beviljas. Orsaken till det är att det krävs att Konkurrensverket även haft tillräcklig information att ingripa mot kartellen. I förarbetena¹²¹ finns ett antal alternativ av ingripanden, det första är åläggande enligt 23 § 1 st KL att upphöra med överträdelserna, sedan följer talan om konkurrensskadeavgift enligt 26 § KL och till sist kommer ansökningar enligt 47 och 48 §§ KL om undersökningar hos företag och andra.

Vidare finns det en möjlighet för företag att genom att kontakta Konkurrensverket anonymt och beskriva överträdelserna i hypotetiska termer få reda på om villkoren för eftergift är vid handen.¹²² Eftergift kan emellertid endast beviljas om företaget tillhandahåller all information och alla handlingar som det har tillgång till och samarbetar med Konkurrensverket under utredningen av överträdelserna samt under förutsättning att företaget även upphört att medverka

---

kartellärenden, (2002/C 45/03), s 3. I Kommissionens meddelande anges att företag som deltagit i en hemlig kartell och som informerar Kommissionen om kartellen under vissa omständigheter kan få ett nedsatt bötesbelopp eller att Kommissionen kan avstå från att bötfälla företaget.

¹¹⁹ Dir 2006:40 - *Utredningen om en översyn av konkurrenslagen*.

¹²⁰ *Ibid.*

¹²¹ Prop. 2001/02:167, s 102.

¹²² Se p 40-44 i Konkurrensverkets allmänna råd, (KKVFS 2002:1).

i överträdelsen.¹²³ Företaget kan dock i en rättslig process om konkurrensskadeavgift inta ett annat rättsligt ställningstagande än Konkurrensverket. I fall då företag haft den ledande rollen i överträdelsen, en s k *ring-leader*, får en konkurrensskadeavgift inte efterges enligt 28 b § 2 st KL.

Företag som lämnar information efter det att en annan kartellmedlem redan vänt sig till Konkurrensverket har även en möjlighet att i vissa fall få eftergift enligt 28 a § 2 st KL.¹²⁴ Enligt 28 c § 1 st KL skall Konkurrensverket på ansökan av ett företag som anmäler en överträdelse upplysa om villkoren för eftergift enligt 28 b § 1 st 1 p KL är uppfyllda. Det bör accentueras att en förklaring från Konkurrensverket enligt 28 c § KL endast är kopplad till om 1 p i 28 b § 1 st är uppfylld. Om det senare visar sig att villkoren i p 2-4 i 28 b § 1 st KL inte är uppfyllda förlorar en förklaring från Konkurrensverket betydelse. Ett beslut är enligt 28 c § 1 st KL bindande för Konkurrensverket respektive Stockholms tingsrätt och MD.

3.6.4 Immunitet mot konkurrensskadeavgift

Konkurrensskadeavgift får inte påföras om Konkurrensverket fattat beslut att godta ett åtagande enligt 23 a § 1 st KL för åtgärder som är förenliga med beslutet.¹²⁵ 29 § KL reglerar detta.¹²⁶ Företaget förlorar emellertid immunitet mot konkurrensskadeavgift om det bryter mot ett av Konkurrensverket godtaget åtagande. Företagets immunitet upphör att gälla även mot konkurrensskadeavgift om Konkurrensverkets beslut att godta åtagandet grundades på ofullständiga, oriktiga eller vilseledande uppgifter som parterna lämnat. Följden av detta är att Konkurrensverket kan återkalla godkännandebeslutet. På grund av detta kan konkurrensskadeavgift påföras även för en överträdelse som rör tiden före återkallelsen.¹²⁷

3.6.5 Kommissionens och Konkurrensverkets tillkännagivanden

Kommissionen har utfärdat olika tillkännagivanden och meddelanden rörande tolkningen av artiklarna 81 och 82 i EG-fördraget, vilkas uppgift är att vägleda företagen att själva bedöma

¹²³ Se p 17 i Konkurrensverkets allmänna råd, (KKVFS 2002:1).

¹²⁴ Enligt p 35 i Konkurrensverkets allmänna råd, (KKVFS 2002:1) kan eftergift endast anses oskäligt då det finns möjlighet att identifiera ett enda företag som ledare och inte då flera företag varit drivande eller delat på rollen som ledare.

¹²⁵ Se Wetter C., m fl – 2004, s 814.

¹²⁶ I prop. 2003/04:80, s 142 anges att beslut om åtaganden inte är tillämpliga i ärenden där Konkurrensverket avser att föra talan om konkurrensskadeavgift. Jfr p 13 i förordning 1/2003.

¹²⁷ Se prop. 2003/04:80, s 142.

huruvida ett visst förfarande strider mot konkurrensreglerna. Även Konkurrensverket, efter förebild i Kommissionens tillkännagivanden, har publicerat s k *allmänna råd* rörande tolkningen av 6 och 19 §§ KL. Kommissionens och Konkurrensverkets tillkännagivanden och allmänna råd innebär att företag genom att anpassa sig till de riktlinjer som anges i råden m m kan försäkra sig om att inte bryta mot konkurrensreglerna. I fall då ett företag på grund av en felaktig tolkning av ett allmänt råd trots sig falla utanför förbudet i 6 § KL kommer Konkurrensverket inte att väcka talan om konkurrensskadeavgift.¹²⁸ Emellertid kan inte misstaget berott på oaktsamhet.¹²⁹ Motsvarande gäller om ett företag felaktigt tolkat och förlitat sig på ett tillkännagivande som Kommissionen har utfärdat.¹³⁰

3.6.6 Övergångsregler

Konkurrensskadeavgift kan påföras för överträdelser av EG-rätten som ägt rum efter den 1 januari 2001.¹³¹ Vidare kan konkurrensskadeavgift påföras med stöd av lag (1994:1845) om tillämpningen av Europeiska gemenskapernas konkurrens- och statsstödsregler för överträdelser av artikel 81 eller 82 i EG-fördraget som ägt rum efter den 1 januari 2001.¹³² Efter den 30 juni 2004 kan konkurrensskadeavgift för överträdelser av artikel 81 eller 82 i EG-fördraget påföras med stöd av KL.¹³³ När det gäller övergångsregler rörande icke-ingripandebesked enligt KL utgjorde den numera upphävda bestämmelsen i 20 § 2 st KL ett beslut om icke-ingripandebesked hinder för Konkurrensverket att väcka talan om konkurrensskadeavgift. Efter att övergångsregler till ändringarna i KL som trädde i kraft den 1 juli 2004 skall äldre bestämmelser tillämpas i fråga om icke-ingripandebesked som har meddelats för ikraftträdandet, varför får Konkurrensverket inte väcka talan om konkurrensskadeavgift för avtal m m för vilka icke-ingripandebesked har meddelats enligt de tidigare reglerna.¹³⁴ Som sagts i 3.6.4 immuniteten från konkurrensskadeavgift gäller alltså inte om ett beslut om icke-ingripandebesked återkallas på grund av att det grundades på oriktiga, ofullständiga eller vilseledande uppgifter som parterna har lämnat.¹³⁵

---

¹²⁸ Se Wetter, C. m fl – 2004, avsnitt XI, s 815.

¹²⁹ Se p 8 i *Konkurrensverkets allmänna råd* (KKVFS 1991:1) om avtal av mindre betydelse, s k *bagatellavtal*, som inte omfattas av förbudet i 6 § KL.

¹³⁰ Jfr p 4 i *Tilkännagivande från Kommissionen om avtal av mindre betydelse som inte märkbart begränsar konkurrensen enligt artikel 81.1 i EF-fördraget (de minimis)* EGT nr C 368, 22.12.2001, s 1.

¹³¹ Se prop. 2003/04:80, s 154.

¹³² Se p 2 i övergångsreglerna till ändringar i 1994 års lag (SFS 2000:1023)

¹³³ Se p 6 i övergångsreglerna till ändringar i KL som trädde i kraft den 1 juli 2004 (SFS 2004:409).

¹³⁴ Se 29 § 1 st 2 p KL i dess tidigare lydelse. Se även Wetter, C. m fl – 2004, s 816.

¹³⁵ Se 21 § 2 p KL i dess tidigare lydelse.

3.6.7 Preskription

30 § 1 st KL reglerar att konkurrensskadeavgift endast får påföras om stämningsansökan har delgivits den som anspråket riktas mot inom fem år från det att överträdelsen upphörde.¹³⁶ Konkurrensskadeavgift får inte påföras för åtgärder som omfattas av ett åläggande som har meddelats vid vite enligt 30 § 2 st KL. Emellertid finns det möjlighet att konkurrensskadeavgift utdöms för samma förfarande som omfattas av ett vitesåläggande för tiden före åläggandet. 31 § KL säger att en påförd konkurrensskadeavgift blir inaktuell om verkställighet inte har skett inom fem.¹³⁷

3.6.8 Kvarstad

Stockholms tingsrätt får besluta om kvarstad, enligt 32 § KL. I det sammanhanget gäller vad som är föreskrivet i 15 kap RB om kvarstad. Det är endast Konkurrensverket som föra talan i mål om konkurrensskadeavgift och begära kvarstad.¹³⁸ I 15 kap RB sägs det bl a att ett yrkande om kvarstad kan prövas innan Konkurrensverket har väckt talan. Konkurrensverket behöver inte ställa säkerhet för den skada som kan drabba företaget.¹³⁹

3.6.9 Befrielse från konkurrensskadeavgift - eftergift

Sedan 1 augusti 2002 är det möjligt för företag att helt eller delvis befrias från konkurrensskadeavgift om de erkänner sin medverkan i en olaglig kartell.¹⁴⁰ Syftet med denna möjlighet är att göra det ekonomiskt intressant för företag att avbryta sin medverkan i en kartell. Det företag som är först med att anmäla att sin medverkan i ett otillåtet

---

¹³⁶ Jfr preskriptionsregeln vid skadestånd enligt 33 § KL som gäller från det att skadan uppkom. Att Konkurrensverket inleder en utredning av ett visst förfarande innebär alltså inte ett preskriptionsavbrott. För en jämförelse med EG-rätten, se artikel 25 i förordning 1/2003. Se även *Rådets förordning (EEG) nr 2988/774 av den 26 november 1974 om preskriptionstider i fråga om förfaranden och verkställande av påföljder enligt EG:s transport- och konkurrensregler* EGT nr L 319, 29.11.1974, s 1.

¹³⁷ Se Wetter, C. m fl – 2004, avsnitt XI, s 816.

¹³⁸ Ibid., s 817.

¹³⁹ Se prop. 1992/93:56, s 95 och p 2 i övergångsreglerna tilländringar i 1994 års lag (SFS 2004:409) och Wetter m fl – 2004 s 817.

¹⁴⁰ Företag som gör anspråk på befrielse från konkurrensskadeavgift ska kontakta Konkurrensverket, tfn 08-700 16 00.

kartellsamarbete kan på vissa villkor helt eller delvis befrias från konkurrensskadeavgift.¹⁴¹ För att erhålla befrielse från konkurrensskadeavgift enligt 28 b § KL, s k eftergift,¹⁴² krävs att fyra villkor är uppfyllda:

1. att Konkurrensverket inte känt till kartellen tidigare
2. att företaget lämnar all information om överträdelsen till Konkurrensverket
3. att företaget samarbetar fullt ut med Konkurrensverket under utredningen
4. att företaget upphör med sin överträdelse.

Ett företag som har haft en ledande roll i en kartell kan dock ej få befrielse från konkurrensskadeavgift.¹⁴³

3.7 Vite

Bestämmelserna i 57 § 1 st KL¹⁴⁴ innebär att förbud och ålägganden enligt 23 eller 45 § KL får förenas med vite. Sådana beslut är den vanligaste formen för ingripande enligt lagen. Vite kan vidare förekomma vid förbud och ålägganden i samband med företagskoncentration enligt 34 a, 35, 36, 38 och 41 §§ KL¹⁴⁵ samt åläggande att lämna uppgifter eller inställa sig till förhör enligt 45 eller 56 a § KL.¹⁴⁶ Även åtaganden som godtas av Konkurrensverket i ett ärende enligt 23 a § 1 st KL får förenas med vite.¹⁴⁷ Enligt 3 § lagen om viten¹⁴⁸ skall vite fastställas med tanke på adressatens ekonomiska förhållanden. Denna bestämmelse var tillämpat i *Konsortiet Scandinavian Airlines System*¹⁴⁹- fallet, där MD sänkte vitet som Konkurrensverket ålagt SAS från 100 miljoner kronor till 50 miljoner kronor.

KL reglerar inte högsta belopp för vite. Möjlighet finns att besluta om s k *löpande vite*,¹⁵⁰ som innebär att man redan i det ursprungliga vitesföreläggandet bestämmer att ett visst belopp

---

¹⁴¹ Se Konkurrensverkets allmänna råd om eftergift och nedsättning av konkurrensskadeavgift KKVFS 2006:1

¹⁴² D v s total immunitet.

¹⁴³ Se ”Lilla konkurrensboken. En skrift från Konkurrensverket” – 2004, s 36.

¹⁴⁴ Jfr artikel 24 i förordning 1/2003.

¹⁴⁵ Även frivilliga åtaganden i samband med en företagskoncentration får förenas med vite. Ett sådant vite föreläggs av Stockholms tingsrätt på talan av Konkurrensverket., 57 § 2 st KL.

¹⁴⁶ Också ett beslut om undersökning enligt 47, 48 eller 56 b § KL får enligt 57 § KL förenas med vite för att förmå ett företag eller någon annan att underkasta sig undersökningen.

¹⁴⁷ Sådant vite föreläggs av Stockholms tingsrätt på talan av Konkurrensverket, se 57 § 2 st KL.

¹⁴⁸ Lagen (1985:206) om viten.

¹⁴⁹ Se beslut i MD 2001:4 *Konsortiet Scandinavian Airlines System mot Konkurrensverket* (2001.02.27)

¹⁵⁰ Angående löpande vite, se 4 § Lagen om vite.

skall förfalla med jämna mellanrum, så länge föreläggandet inte följs. Om föreläggandet innehåller ett förbud kan ett löpande vite istället utformas så att ett visst vitesbelopp förfaller varje gång förbudet överträds. Om åtgärden består av en regelbundet återkommande förpliktelse kan föreläggandet innehålla en bestämmelse om att vitet förfaller varje gång adressaten underlåter att fullgöra den ålagda förpliktelsen.¹⁵¹ Av 58 § KL följer att Konkurrensverket genom vitesförelägganden kan förmå företag att fullgöra sin skyldighet att anmäla företagskoncentration.

3.7.1 Vitesförelägganden enligt Lagen om viten

Frågor som rör vitesföreläggande regleras i 2 § Lagen om viten. Ett vitesföreläggande skall vara riktat till en eller flera namngivna fysiska eller juridiska personer, s k *adressater*. Det är i regel de berörda företagen, oavsett om de är fysiska eller juridiska personer, som kan vara adressater för vitesförelägganden enligt KL. I två fall, enligt 45 och 48 §§ KL, kan emellertid utomstående vara adressater: företag, privatpersoner eller myndigheter. När ett vite föreläggs, skall det enligt 3 § Lagen om viten fastställas till ett belopp som med hänsyn till vad som är känt om adressatens ekonomiska förhållanden och till omständigheterna i övrigt kan antas förmå honom att följa föreläggandet. Om vitet föreläggs flera personer gemensamt, skall ett särskilt belopp fastställas för var och en av dem.¹⁵² Om vitesföreläggandet innefattar ett förbud eller någon liknande föreskrift eller om det annars är lämpligt, kan i stället bestämmas att vitet skall betalas för varje gång föreskriften överträds, enligt 4 § 2 st KL.

3.7.2 Utdömning av vite

I 59 § 1 st 1 p KL stadgas att talan om utdömning av vite har stöd i KL¹⁵³ och förs av Konkurrensverket vid tingsrätt.¹⁵⁴ Mål om vitesutdömning handläggs av allmän domstol,

---

¹⁵¹ Se prop. 1984/85:96, s 28.

¹⁵² Jfr Stockholms tingsrätt beslut 1998.06.24 i ärende nr Å 8-74-98, *Spira Intressenter*.

¹⁵³ I förarbetena till KL anges att 59 § KL inte omfattar vite som enligt RB har förelagts part eller annan av tingsrätt eller MD till fullgörande av någon skyldighet i rättegången. Frågan om utdömning av sådana viten prövas enligt 6 § 2 st Lagen (1295:206) om viten utan att någon ansökan görs av den domstol som har utfärdat föreläggandet, se prop. 1992/93:56, S 113.

¹⁵⁴ I förarbetena till KL anges att genom bestämmelsen i 59 § KL behålls det hittillsvarande systemet att vites utdömning handläggs av allmän domstol enligt RB:s forumregler, se prop.1992/93:56, s 113. Stockholms tingsrätt är emellertid alltid behörig att pröva en talan om utdömning av vite, enligt 59 § 2 st KL.

d v s i första instans av tingsrätt. Enligt lagen om viten frågor om utdömande av viten prövas av förvaltningsdomstolarna.¹⁵⁵ Beträffande fråga om vite som en domstol har förelagt på talan av ett företag, enligt 23 § 2 st KL, får enligt 59 § 1 st KL talan om utdömande även föras av företaget. Vid talan om vitesutdömande gäller RB:s regler. 59 § 2 st KL anger att Stockholms tingsrätt är alltid behörig att pröva talan. Förarbetena till KL hänvisar till lagen om viten som bl a reglerar bestämmelser om villkoren för vitesutdömande. Vitet skall inte dömas ut om ändamålet med vitet har förfallit, enligt 9 § lagen om viten. Vitet får jämkas i fall särskilda skäl. Vidare prövas även frågan om föreläggandet har åsidosatts. Det är ankommer på vitesadressaten att visa orsaken till sin underlåtenhet att efterkomma föreläggandet.¹⁵⁶ Subjektiva rekvisit i straffrättslig mening är inte specificerade som villkor för att vitet skall kunna dömas ut.¹⁵⁷

4 DE CIVILRÄTTSLIGA SANKTIONSFORMERNA

Den andra typen av konkurrensrättsliga sanktioner är den civilrättsliga grenen som indelas mellan ogiltighet och skadestånd. Som synes finns många former av sanktioner som syftar till att förhindra överträdelser av de konkurrensrättsliga förbuden. Här skall endast de mer typiskt *punitiva* (straffrättsliga) sanktionerna behandlas. Nedan följer beskrivning endast av den ogiltighetsrättsliga sanktionen. Beträffande skadestånd kommer denna sanktion att beskrivas i efterföljande kapitel, kapitel 5.

---

¹⁵⁵ I förarbetena anges att 59 § KL inte omfattar vite som enligt RB har förelagts part eller annan av tingsrätten eller MD till fullgörande av någon skyldighet i rättegången. Frågor om utdömande av sådana viten prövas enligt 6 § 2 st Lagen (1295:206) om viten utan att någon ansökan görs av den domstol som har utfärdat föreläggandet, se prop. 1992/93:56, s 113.

¹⁵⁶ Se Carlsson, K. m fl – 1999, s 383.

¹⁵⁷ Se prop. 1992/93:56, s 113. Se även Lavin, R. "Viteslagstiftningen. En kommentar", 1989, s 136-168.

4.1 Ogiltighet

Artikel 81.2 i EG-fördraget innehåller en ogiltighetsregel för avtal och beslut¹⁵⁸ som omfattas av förbud enligt artikel 81.1 i EG-fördraget. När det gäller svensk konkurrensrätt reglerar 7 § KL ogiltighet vid överträdelse av 6 § KL. Varken EG-fördraget eller KL innehåller någon uttrycklig ogiltighetsregel beträffande överträdelse av förbudet mot missbruk av dominerande ställning.¹⁵⁹ Således om avtal eller andra förfaranden strider mot EU:s konkurrensregler är de ogiltiga. Vidare kan Kommissionen vid överträdelse av reglerna besluta om böter samt om åläggande vid vite. Böterna kan högst uppgå till 10 procent av företagets omsättning. Böter kan även drabba ett företag som lämnat felaktiga uppgifter till Kommissionen.¹⁶⁰

KL innehåller dock ytterligare en ogiltighetsregel i 35 § KL. Denna regel säger att ett förbud mot en företagskoncentration medför att en rättshandling som utgör en del i företagskoncentrationen därefter blir ogiltig. Ogiltighetsbestämmelsen i 7 § KL gäller endast avtal och bindande beslut. Samordnade förfaranden jämföras visserligen med avtal i 3 § 3 st. KL, med dessa förfaranden utgör per definition inga rättsligt bindande beslut varför en ogiltighetssanktion är oväsentlig.¹⁶¹

4.2 Ogiltighetens innebörd

Artikel 81.1 i EG-fördraget i sak 6 § KL förbjuder avtal mellan två eller flera företag som har till syfte att hindra, begränsa eller snedvräta konkurrensen eller om avtalen ger ett sådant resultat. Förbjudna avtal eller beslut anses ogiltiga enligt konkurrensrätten, varför de har ingen rättsverkan mellan parterna och kan inte göras gällande i förhållande till tredje man.¹⁶² Således en allmän domstol inte kan döma till fullgörande av avtalet eller beslutet.¹⁶³ Enligt EG-domstolens praxis gäller ogiltigheten i artikel 81.2 i EG-fördraget de delar av avtalet som strider mot förbudet i artikel 81.1 i EG-fördraget. Konsekvensen av denna ogiltighet för andra delar av avtalet avgörs utifrån nationella domstolar.¹⁶⁴

---

¹⁵⁸ Terminologin är annorlunda i KL, här stadgas i t f beslut avtalsvillkor.

¹⁵⁹ Se Wetter, m fl – 2004, s 777.

¹⁶⁰ Se Artikel 23 EG:s konkurrensförordning.

¹⁶¹ Se Prop. 1992/93:56 s 76.

¹⁶² Angående ogiltighet i förhållande till tredje man se avsnitt 4.6

¹⁶³ Frågan om ogiltighet väcks av den som drabbats av att ett företag har överträtt konkurrensreglernas förbud.

¹⁶⁴ Se Wahl, N. ”Konkurrensförhållanden”, Juristförlaget, 1994, s 162 ff.

När det gäller svensk konkurrensrätt är det enbart det avtalsinnehåll som är förbjudet enligt 6 § KL som drabbas av ogiltighet enligt 7 § KL. Om ogiltigheten träffar ett avtalsvillkor som är av betydelse för andra delar av avtalet kan det bli aktuellt att jämka andra avtalsvillkor eller att lämna hela avtalet utan avseende med stöd av 36 § AvtL eller enligt förutsättningsläran.¹⁶⁵ Det är därför endast de avtalsvillkor som omfattas av förbudet i artikel 81.1 i EG-fördraget/6 § KL som omfattas av ogiltigheten. En avtalspart kan därmed bli bunden av ett avtal som i sin nya form har ett annat innehåll än vad som ursprungligen förhandlades fram. På grund av konkurrensrättsliga ogiltighet kan ett avtal få ”slagsida”. Vikten av det konkurrensbegränsande inslaget är avgörande vid bedömningen.¹⁶⁶

4.3 Ogiltighetens omfattning i tiden

Ogiltigheten i samband med artikel 81.2 i EG-fördraget respektive 7 § KL inträder samtidigt som avtalet eller avtalsvillkoret strider mot artikel 81.1 i EG-fördraget/6 § KL, i regel när avtalet sluts.¹⁶⁷ Ogiltigheten kan även inträda senare än vid avtalsslutet. Detta gäller exempelvis ett avtal som inte har märkbar effekt på konkurrensen men efter att det sluts får därefter en sådan märkbar effekt som strider med artikel 81.1 i EG-fördraget respektive 6 § KL.¹⁶⁸ Såväl enligt EG-rätten och som enligt KL skall ogiltigheten beaktas *ex tunc*, d v s från det konkurrensbegränsande avtalets tillkomst. Som ett konkret exempel kan nämnas *Brasserie de Haecht mot Wilken-Janssen*¹⁶⁹ – målet, där det konstateras att ogiltighet gäller från avtalets tillkomst. I fall när ett avtal som är förbjudet enligt artikel 81.1 i EG-fördraget uppfyller förutsättningarna för undantag i artikel 81.3 i EG-fördraget eller omfattas av ett gruppundantag är förbudet i artikel 81.1 i EG-fördraget inte tillämpligt. Till följd därav är avtalet giltigt. En bedömning som synes överensstämma med svenska avtalsrättsliga principer är tingsrätts beslut i *Lexicon* – målet.¹⁷⁰ Ett avtal kan, genom att det uppfyller kriterierna för undantag i 8 § KL eller omfattas av gruppundantag som omfattas av 6 § KL, undgå

---

¹⁶⁵ Se prop. 1992/93:56, 77.

¹⁶⁶ Se Carlsson, K. m fl, - 1999, s 141, se även Wetter, C. m fl – 2004, s 780 f.

¹⁶⁷ Se vidare om de avtalsrättsliga förutsättningarna för ogiltighet och jämkning bl a prop. 1992/93:56, s 77, Carlsson – Schuer – Söderlind, *Konkurrenslagen*, 2 uppl., 1995 s 208 ff, Bernitz, *Standardavtalsrätt*, 6 uppl., 1993 kap 5.

¹⁶⁸ Se Wetter, C. m fl – 2004, avsnitt XI, fotnot nr 21.

¹⁶⁹ Se ogiltighet *ex tunc*, 48/72 *Brasserie de Haecht mot Wilken-Janssen*, REG 1973 s 77, p 26.

¹⁷⁰ Se Mål nr. T 559/94, Sundsvalls Tingsrätt, *Lexicon International AB mot Lars Sundelin m.fl.* (1994-11-25).

ogiltighetsverkan.¹⁷¹ Detta innebär således att en allmän domstol i en civilprocess kan få pröva om ett avtal är giltigt till följd av att det uppfyller villkoren för undantag i artikel 81.3 i EG-fördraget respektive 8 § KL. En allmän domstol kan på liknande sätt få pröva om ett avtal omfattas av ett gruppundantag.¹⁷²

4.4 Ogiltighet vid överträdelse av artikel 81.1 i EG-fördraget/6 § KL

Enligt artikel 81.2 i EG-fördraget avtal eller beslut som är förbjudna enligt artikel 81.1 i EG-fördraget är civilrättsligt ogiltiga. Med andra ord innebär det att avtalet eller villkoret inte kan göras gällande enligt sitt innehåll. Denna ogiltighetsregel kan åberopas i nationella domstolar. I 7 § KL sägs det att avtal eller avtalsvillkor som är förbjudna enligt 6 § KL är ogiltiga.¹⁷³ Förbudet i artikel 81.1 i EG-fördraget och 6 § KL gäller dessutom samordnade förfaranden och beslut av företagssammanslutningar.¹⁷⁴ Ogiltighetsregeln gäller rättsligt bindande avtal och beslut.¹⁷⁵ Svensk domstolspraxis angående konkurrensrättslig ogiltighet enligt artikel 81.1 i EG-fördraget/6 § KL är ganska begränsad. Det finns dock exempel härpå i Svea hovrätt, *Boliden Mineral AB mot Birka Värme Stockholm AB* – målet¹⁷⁶, där frågan om ogiltighet för ett följdavtal som kopplats till ett avtal som stred mot 6 § KL prövades. Hovrätten fann att ett avtal inte kan anses vara ogiltigt enbart av den anledningen att det är ett följdavtal som kopplats till ett avtal som strider mot 6 § KL. Hovrättens dom har överklagats till HD¹⁷⁷, som har meddelat prövningstillstånd. HD fann att det inte framgick av utredningen om standardavtalet kunde ha någon påverkan på samhandeln, varför var artikel 81.2 inte tillämplig i målet och något förhandsavgörande för att tillämpa den regeln behövde inte inhämtas. Emellertid HD prövade om det gick att begära ett förhandsavgörande som gällde tillämpningen av 7 § KL. Enligt domstolen var utgångspunkten den att lagstiftaren beslutat att

---

¹⁷¹ Se Wetter, C. m fl – 2004, s 780.

¹⁷² Wetter, C. m fl – 2004, s 780, fotnot nr 23.

¹⁷³ 38 § AvtL innehåller en ogiltighetsregel angående konkurrensklausuler. Enligt författarna till boken *“Konkurrensrätt – en handbo”*, (se fotnot nr 11) tillämpningen av 38 § AvtL torde emellertid inte påverka möjligheterna att tillämpa KL, jfr prop 1981/82:165, s 238.

¹⁷⁴ Ibid. fotnot nr 12. Detta framkommer av artikel 81.1 i EG-fördraget. Beträffande 6 § KL framkommer det av 3 § 3 st KL.

¹⁷⁵ I avtal innefattas också t ex ensidiga åtaganden.

¹⁷⁶ Mål T 3236-01 *Boliden Mineral AB mot Birka Värme Stockholm AB*

¹⁷⁷ Mål T 2280-02 *Boliden Mineral AB* (2003-02-10) Målet gällde bland annat om Högsta domstolen skulle inhämta ett förhandsavgörande från EG-domstolen.

behandla rent interna situationer på samma sätt som situationer som omfattades av EG-rätten och att HD fann att den interna rätten var utformad så att domstolen kommer att vara bunden av förhandsavgörandet. Domstolen fann, med hänvisning till ett förarbetsuttalande till KL, att det saknades förutsättningar för att inhämta ett förhandsavgörande p g a att lagen i vissa fall behövde anpassas till de särskilda förhållanden som gäller i Sverige.¹⁷⁸

4.5 Ogiltighet vid överträdelse av artikel 82 i EG-fördraget/19 § KL

När det gäller ogiltighet vid överträdelse av artikel 82 i EG-fördraget respektive 19 § KL blir det aktuellt endast i fråga om avtal som är förbjudna enligt artikel 81.1 i EG-fördraget respektive 6 § KL. Någon motsvarande ogiltighetsbestämmelse finns inte vid missbruk av dominerande ställning i artikel 82 i EG-fördraget respektive 19 § KL. Det saknas således stöd i såväl EG-fördraget som KL för civilrättslig ogiltighet beträffande rättshandlingar som utgör missbruk av dominerande ställning. Icke desto mindre i målet *BRT mot SABAM*¹⁷⁹ ansågs dock artikel 82 i EG-fördraget kunna leda till ogiltighet på motsvarande sätt som artikel 81 i EG-fördraget.

”Då förbuden i artiklarna 85.1 och 86 till sin natur är ägnade att ha direkt effekt i förhållandena mellan enskilda skapas det direkt genom dessa artiklar rättigheter för enskilda som de nationella domstolarna är skyldiga att skydda.”¹⁸⁰

Enligt svensk rättspraxis gäller detsamma för 19 § KL.¹⁸¹ I *Luftfartsverket/SAS*¹⁸² fann Göta hovrätt att Luftfartsverket hade missbrukat sin dominerande ställning genom att tillämpa diskriminerande prissättning gentemot SAS, varför den typen av avtalsklausuler som ansågs

---

¹⁷⁸ För vidare information och kommentar angående målet gå till http://www.kkv.se/upload/filer/trycksaker/kkn/2003/kkn6_03.pdf, 07.01.05

¹⁷⁹ Mål C 127/73 *BRT mot SABAM* REG 1974 s 5, p 16.

Se förarbetena till ändringar i KL, prop. 2003/04:80 s 54. Där anges att ogiltighet får anses gälla även för avtal som strider mot artikel 82 i EG-fördraget respektive 19 § KL.

¹⁸⁰ Citat ur domskälet, hämtat från www.europa.eu.int, 06.11.29.

¹⁸¹ Se t ex prop. 1992/93:56, s 77.

¹⁸² Mål T 33-00, Göta hovrätt, *Staten genom Luftfartsverket mot Scandinavian Airlines System*. Se även mål 22/79 *Greenwhich Film Produktion mot SACEM* REG 1979 s 3275, p 10.

¹⁸³ Se vidare om de avtalsrättsliga förutsättningarna för ogiltighet och jämkning bl a prop 1992/93:56, s 77, Carlsson – Schuer – Söderlind, *Konkurrenslagen*, 2 uppl., 1995 s 208 ff, Bernitz, *Standardavtalsrätt*, 6 uppl., 1993 kap 5.

utgöra missbruk av dominerande ställning i strid med artikel 82 i EG-fördraget respektive 19 § KL var ogiltiga. Hovrätten fann vidare att konsekvenserna av att avtalsklausulerna stod i strid med ”gällande konkurrensrättsliga regler” skulle bestämmas med beaktande av såväl EG-rätten som nationell rätt. Hovrätten konstaterade att resultaten av att avtalsklausulerna stod i strid med gällande konkurrensrättsliga regler, *de lege lata*, skulle beslutas med avseende av såväl EG-rätten som nationell rätt. Hänsyn tagits till förarbetena till 36 § AvtL, där det framgår att konkurrensbegränsande avtal bör ses som civilrättsligt ogiltiga samt hänvisades till avtal som strider mot artikel 82 i EG-fördraget anses vara automatiskt ogiltiga, till följd av den direkta effekten av denna artikel.¹⁸³ Sammanfattningsvis kan sägas att ogiltighet enligt artikel 82 i EG-fördraget respektive 19 § KL dock torde sakna i många fall praktisk betydelse eftersom avtal eller förfarande som tillkommit genom eller utgör missbruk av dominerande ställning i regel också torde strida mot förbudet i artikel 81.1 i EG-fördraget.

4.6 Ogiltighet i förhållande till tredje man

Enligt artikel 81.1 i EG-fördraget/6 § KL konkurrensbegränsande avtal mellan företag är förbjudna. Det är fråga om avtal som ogiltiga enligt artikel 81.2 i EG-fördraget/7 § KL. Vad händer om ogiltigheten i artikel 81.2 i EG-fördraget/7 § KL även omfattar avtal med tredje man som ingåtts som en följd av ett konkurrensbegränsande avtal? Detta kan bli aktuellt vid så kallade *kopplade avtal*, som innebär att ett avtal i vilket intagits standardklausuler som tillkommit genom en överenskommelse t ex inom en branschorganisation, som senare visar sig vara ogiltig enligt konkurrensreglerna.¹⁸⁴ Svea hovrätt gjorde dock bedömning i *Boliden Mineral*-målet att ett avtal som i sig inte stred mot 6 § KL behöver inte vara ogiltigt enbart på grund av att det utgjorde ett vertikalt följdavtal som kopplats till ett avtal som stred mot 6 § KL.¹⁸⁵

---

¹⁸⁴ Frågan om ogiltigheten av så kallade kopplade avtal kan även uppkomma vid missbruk av dominerande ställning som strider mot artikel 82 i EG-fördraget/19 § KL och Carlsson m fl – 1999, s141f.

¹⁸⁵ Mål T 3236-01, Svea hovrätt, *Boliden Mineral AB mot Birka Värme Stockholm AB*.

5 SKADESTÅND

5.1 Skadeståndets funktion

När det gäller skadestånd för överträdelse av konkurrensregler uppkommer frågan om vilka skador som skall ersättas samt på vilket sätt skadorna skall ersättas. Ett konkurrensbegränsande avtal kan få konsekvenser direkt hos avtalsparten och konkurrenterna eller indirekt på samhällsekonomin.¹⁸⁶ Det är emellertid inte alla skador som är ersättningsgilla, eftersom detta skulle medföra en överprevention. Vid sådana ersättningskrav skulle inte kunnas driva näring annat än bara i en obetydlig omfattning. Det hade lett till att samhällsekonomin skulle skadas mer än den främjades. Av detta skäl måste sökas något annat sätt för vilka skador som skall ersättas.¹⁸⁷ Det finns fyra aspekter hänsyn måste tas till:

1. Hur skall urvalet ske?
2. Vad skall ersättningen motsvara?
3. Vad avses med skadan?
4. Är det kostnader som har åsamkats den skadelidande eller skall även den potentiella affärsvinsten räknas som skada?

De mest fundamentala målsättningarna med ett skadeståndsansvar är *reparation* och/eller *prevention*.¹⁸⁸ Förutom risken för skadestånd finns även risk för konkurrensskadeavgift,¹⁸⁹ ogiltighet av ingångna avtal, samt en nackdel ur marknadsföringssynpunkt, eftersom en skadevällare kan lida stor skada med tanke på de på framtida affärer t ex underprissättning.¹⁹⁰ I efterföljande skall analyseras skadeståndets funktion inom EG-rätten och den svenska konkurrensrätten.

---

¹⁸⁶ Se Wahl, N. – 2000, s 31.

¹⁸⁷ Ibid.

¹⁸⁸ Se Wahl, N. – 2000, s 31f.

¹⁸⁹ 26 § KL. Se även prop. 1992/93:56, s 93, om möjligheterna till avräkning för vad som erlagts i skadestånd vid beräkning av konkurrensskadeavgift.

¹⁹⁰ Se Wahl, N. – 2000, s 31.

5.2 Skadeståndets funktion inom EG-rätten

Skadeståndets funktion med avseende på EG-rätten skall vara samma som med avseende på det nationella systemet.¹⁹¹ Vad som talar emot ett sådant resonemang är emellertid det att EG-rätten kommer att styras av det nationella systemet i stället för tvärtom.¹⁹² Grundregeln om att det är nationell rätt som styr utformningen av sanktioner modifieras nämligen av ett krav på att sanktioner vid överträdelse av EG-rätten måste vara adekvata för att uppnå syftet med den specifika EG-regeln.¹⁹³ EG-domstolen har uttalat att nationella beloppsgränser inte skall tillämpas samt att s k dröjsmålsränta, inte kan uteslutas, oavsett huruvida detta följer av nationell rätt.¹⁹⁴ Enligt EG-rätten är inte den nationella rätten fri med hänsyn till vilka sanktioner som skall väljas för att:

”guarantee real and effective judicial protection and have a real deterrent effect...”¹⁹⁵

Stor vikt läggs vid att i EG-domstolens praxis när det gäller EG-rättens effekt i nationella rättsordningar är att den nationella rätten inte får störa EG-rättens effektivitet. Enligt artikel 10 i EG-fördraget, en s k *lojalitetsförpliktelse*, finns det ett krav på att EG-rätten skall tillämpas effektivt. Denna artikel säger att medlemsstaterna skall vidta alla åtgärder som krävs för att uppnå fördragets målsättningar och även avstå från alla åtgärder som kan äventyra att fördragets mål uppnås.¹⁹⁶ I *Francovich* konstaterar domstolen att EG-rättens effektivitet skulle begränsas om medlemsstaterna inte hade ett ansvar för att kompensera enskilda som skadas av överträdelse för vilka medlemsstaten var ansvarig.¹⁹⁷ Även i *Faccini Dori* uttalade EG-domstolen att domstolens rättspraxis avseende direktiv syftar till att:

”prevent the State from taking advantage of its own failure to comply with Community law”.¹⁹⁸

Kravet på effektiv tillämpning kräver i sin tur skadeståndsansvar. Wahl anser att skadeståndsansvaret medför effektivitet eftersom tack vare skadeståndsansvaret skall medlemsstaterna genomföra beslutande direktiv på bestämd tid. Enligt honom syftar reglerna till att förhindra överträdelse i större utsträckning än kompensera skadelidande. Ett försenat

¹⁹¹ Se Hellner, J. – *Upphandling och skadestånd*, JT 1998-99, s 950-955.

¹⁹² Se Wahl, N. – *Konkurrensskada*, 2000, s 43.

¹⁹³ Se t ex mål 14/83 *von Colson* 1984 ECR 1891 och C-177/88 *Dekker* 1990 ECR I – 3941.

¹⁹⁴ Se mål C-271/91 *Marshall II* ECR I-4367.

¹⁹⁵ *Ibid.* p 24.

¹⁹⁶ Se Wahl, N. – *Konkurrensskada*, 2000, s 44.

¹⁹⁷ Mål C-6 och 9/90 *Francovich* 1991 ECR I-5357, p 33 och Wahl, N. – *Konkurrensskada*, 2000, s 45.

¹⁹⁸ Mål C-91/92 *Faccini Dori* ECR I-3325, p 22.

genomförande, *implementering*, alltid innebär att överträdelsen är allvarlig och på grund av det medför skadeståndsansvar.¹⁹⁹ Skadeståndsansvaret har kommit att utvecklas till att inte enbart gälla vid felaktig, tidsmässig eller saklig, implementering av direktiv, anser Wahl.²⁰⁰ Vidare, enligt Wahl, gäller skadeståndsansvaret även vid andra överträdelser av EG-rätten.²⁰¹

5.3 Skadeståndets funktion inom svensk konkurrensrätt

Svensk skadeståndsrätt i allmänhet torde endast i begränsad utsträckning fylla en preventiv funktion.²⁰² Införandet av ett skadeståndsansvar i konkurrenslagen motiverades av skadeståndsansvarets reparativa och preventiva funktion. Regler om skadestånd fyller en viktig funktion och ger incitament till företag att själva ingripa mot konkurrensbegränsningar.²⁰³ En följd är att reglerna skall tolkas på sådant sätt att de ger mesta möjliga reparation och prevention.²⁰⁴ Wahl anser att likväl propositionens uttalande om reparation och prevention under alla omständigheter bör medföra att reglerna ger möjlighet till full ersättning för lidna skador. Vidare, menar han, bör reglerna även verka avhållande på konkurrensbegränsande beteende. För problematiken kring beräkning av skadeståndets storlek se ”Metoder för att beräkna privat konkurrensskada och krav på precision i domstol”, en uppdragsforskningsserie utträttat av Konkurrensverket.²⁰⁵

---

¹⁹⁹ Mål C-178 och 179/94, C-188/94 och C-190/94 *Dillenkofer* ECR I- 4845.

²⁰⁰ Mål C-392/93 *British Telecom* ECR I-1631.

²⁰¹ Mål C-46/93 och C-48/93 *Brasserie du Pêcheur and Factortame III* ECR I-1029.

²⁰² Se Hellner, J.-*Skadeståndsrätt*- 5 uppl., 1995.

²⁰³ Se prop. 1992/93:56, s 34.

²⁰⁴ Se Wahl, N. – 2000, s 48.

²⁰⁵ Se *Metoder för att beräkna privat konkurrensskada och krav på precision i domstol* – Konkurrensverkets uppdragsforskningsserie 2006:1.

6 Kretsen av skadeståndsansvariga

Enligt såväl EG-rätten som svensk konkurrensrätt kan endast *företag* göras ansvariga för överträdelse av konkurrensreglerna. På det sättet endast företag kan vara skadeståndsrettsligt ansvariga. Men vad utgör ett företag? ²⁰⁶En annan aspekt av betydelse för avgränsningen av kretsen av skadeståndsansvariga är t ex ansvaret för dotter- eller moderbolag, och solidariskt ansvar vid överträdelse av 81.1 EG-fördraget eller 6 § KL.²⁰⁷ Om ett företag uppsåtligt eller av oaktsamhet överträder förbudet i 6 eller 19 § KL skall företaget enligt 33 § KL ersätta skada som därigenom uppkommer för ett annat företag eller avtalspart.²⁰⁸ Skadeståndsbestämmelsen gäller på grund av detta inom- och utomobligatoriska förhållanden. Ersättning utgår för ren förmögenhetsskada. Skadeståndsbestämmelsen i 33 § KL är en särreglering i förhållande till skadeståndslagen, jfr 1 kap 1 § Skadeståndslagen. Ersättning för ren förmögenhetsskada vid utomobligatoriska förhållanden utgår i vanliga fall som regel endast vid brott.²⁰⁹ Vid sidan av 33 § KL finns regler om ersättning för ren förmögenhetsskada i utomobligatoriska förhållanden, utan att det är fråga om brott, t ex inom immaterialrätten. Vid tillämpningen av 33 § KL skall allmänna skadeståndsrettsliga principer tillämpas.²¹⁰ Härav följer solidarisk skadeståndsskyldighet när flera deltagit i den skadegörande handling som uppfyller kravet på adekvat kausalitet²¹¹ mellan skadegörande handling och uppkommen skada. Möjligheten till skadestånd syftar till att skapa incitament till företag att själva ingripa mot konkurrensbegränsningar.

Som det sagts ovan kan enskilda i vissa fall ha rätt till skadestånd vid överträdelse av EG:s konkurrensregler.²¹² Rätten till skadestånd, liksom frågan om ogiltighet enligt artikel 81.2 i EG-fördraget, prövas av de nationella domstolarna. Vidare har rätten till skadestånd enligt allmänna skadeståndsrettsliga principer bara den som kan sägas omfattas av lagens skyddsintresse. Hit hör konkurrerande företag men också företag i andra eller tidigare säljled som berörs mer direkt av förfarandet. Även den som inte anses som företag, men som träffat

---

²⁰⁶ Begreppet företag förklaras närmare i avsnitt 6.1.

²⁰⁷ Se Wahl, N. – 2000, s 189.

²⁰⁸ För en ingående analys av skadeståndsansvaret vid överträdelse av KL, se Wahl, N.- *Konkurrensskada*, 2000, s 189 samt Konkurrensverkets rapport *Skadestånd som sanktion mot kart se eller* juli 2002.

²⁰⁹ Se 2 kap 4 § skadeståndslagen.

²¹⁰ Prop. 1992/93:56, s 96.

²¹¹ Adekvat kausalitet innebär att skadan skall ligga i farans riktning.

²¹² Se t ex mål C-453/99 *Courage* REG 2001 s I-6927.

avtal med ett företag som deltar i ett förbjudet samarbete, kan ha rätt till ersättning för den skada han drabbas i följd av det förbjudna samarbetet.²¹³

6.1 Begreppet företag enligt EG-rätten och konkurrenslagen

Artikel 81.1 i EG-fördraget säger att ett konkurrensbegränsande avtal skall vara slutet mellan *företag* för att regeln skall gälla. Det ställs trots det inga krav på att företaget skall vara juridisk person.²¹⁴ Det räcker med att det aktuella subjektet bedriver någon form av ekonomisk verksamhet utan krav på vinstsyfte.²¹⁵ Det kan även vara fråga om en sammanslutning av företag.²¹⁶ Fysiska personer som utför arbete åt ett företag utgör inte företag, de betraktas som arbetstagare.²¹⁷ Vid en bedömning av om företagskriteriet är uppfyllt skall beaktas att flera företag, eller juridiska personer, kan räknas som företag. Av detta följer att flera juridiska personer som står under en gemensam kontroll, bedöms som en ekonomiska enhet.²¹⁸ Avtal mellan moder- och osjälvständiga dotterbolag, eller mellan ett företag och dess agenter som inte bedriver någon egen verksamhet, strider därför inte mot artikel 81.1 i EG-fördraget.²¹⁹ Vidare även en juridisk person kan tillräknas ett konkurrensbegränsande förfarande vidtaget av en annan juridisk person.²²⁰ Även om ett företag upplösts och dess tillgångar och rättigheter övertagits av ett annat företag, kan det senare juridiska personen vara skyldig till den förras överträdelse av konkurrensreglerna.²²¹ Svensk rätt är uppbyggd med EG-rätten som modell. Företag är allt och alla som bedriver ekonomisk verksamhet oavsett deras juridiska form.²²² När det gäller offentlig verksamhet så omfattas den inte av konkurrenslagen, se 3 § KL. Denna del har samma innebörd i EG-rätten. Wahl hänvisar²²³ till vad Carlsson m fl²²⁴ karakteriserar såsom företag, De menar att det möjligen kan föreligga viss tvekan huruvida organ som endast köper in varor, exempelvis för

²¹³ Gustafsson, L. m fl – *Svensk konkurrensrätt*, 2004, s 213.

²¹⁴ Se mål 170/83 *Hydroterm Gerätebau GmbH mot Compact* ECR 2999, p 11.

²¹⁵ Se mål 209/78 *FEDETAB* ECR 3125.

²¹⁶ Till detta se AG Slynn i mål 123/83 *BNIC mot Clair* ECR 391, s 395.

²¹⁷ Mål C-22/98 *Becu* ECR I-5665, p 25-29.

²¹⁸ Se Sundell, H. – *Ekonomisk enhet – en av EG-domstolen fastlagd princip blir snart en del av svensk rätt*, JT 1993-94, s 330.

²¹⁹ Mål 15/74 *Centrafarm mot Sterling Drug* ECR 1147, p 41.

²²⁰ Mål 48/69 *ICI mot Kommissionen* ECR 619, p 135.

²²¹ Mål 40-48, 50, 54-56, 11, 113, 114/73 *Suiker Unie mot Kommissionen* ECR 1663, p 87.

²²² Se Carlsson, K. m fl - *Konkurrenslagen*, 2 uppl., s 46 ff.

²²³ Se Wahl – 2000, s 193.

²²⁴ Se Carlsson, K. m fl – 1995, s 46 ff.

sin egen konsumtion, skall vara att beteckna såsom företag. Vidare bedömer Wahl²²⁵ att enligt EG-rätten det enda kriteriet är bedrivandet av ekonomisk verksamhet utan undantag för ren inköpsverksamhet, där även en inköpare kan göra sig skyldig till konkurrensbegränsande samverkan eller missbruk av dominerande ställning. Om det skulle vara på sätt som Carlsson m fl diskuterar innebär detta samtidigt, anser Wahl, att något skadeståndsansvar inte kan föreligga när exempelvis offentliga inköpare som brutit mot konkurrenslagen. Det endast företag som kan överträda konkurrensreglerna.²²⁶

6.2 Moderbolags ansvar för dotterbolag

Den ekonomiska enhetens princip innebär att konkurrensbegränsningar inom ramen för samma enhet inte omfattas av förbudet mot konkurrensbegränsande avtal.²²⁷ Vidare moderbolaget – när det gäller böter - mer allmänt svarar för kontrollerade dotterbolagets överträdelser av konkurrensreglerna.²²⁸ Ett konkret exempel på det är avgörandet *Telia Handel AB*,²²⁹ där MD ansåg att inom en koncern kan ett moderbolag vanligen inte undgå att ansvara för dotterbolagets eventuella överträdelser av konkurrenslagen. Vidare om moderbolaget, har väsentligt högre omsättning än dotterbolaget, innebär det att konkurrensskadeavgiften kan bestämmas till ett högre belopp än om endast dotterbolaget är ansvarigt för agerandet. Graden av involvering är av betydelse även om företaget således inte självt begår den aktiva handlingen.²³⁰ När det gäller konkurrensskadeavgift enligt svensk rätt skall denna betalas av det företag som begått överträdelsen samt att storleken på konkurrensskadeavgiften endast skall relateras till företaget som begått överträdelsen.²³¹

6.3 Solidariskt ansvar

Företag som överträder förbuden i 6 och 19 §§ KL skall ersätta den uppkomna skadan. Propositionen anger att regler om solidariskt ansvar gäller i de fall flera deltagit i den

---

²²⁵ Se Wahl, N. -2000, s 194.

²²⁶ Däremot skulle de ha rätt till skadestånd om de blivit utsatta för en förbjuden konkurrensbegränsning, se vidare Wahl, N. – 2000, 10 kap.

²²⁷ Se mål C-73/95P *Viho mot Kommissionen* ECR I-5457, MD 2000:6 AGA Gas

²²⁸ Se mål 6 & 7 /73 *Commercial Solvents* ECR 223.

²²⁹ Se mål nr A 7/00 MD 2001:30, *Telia Handel AB* dom den 19 december 2001.

²³⁰ Se mål 48/69 *ICI mot Kommissionen* ECR 619, p 132-135.

²³¹ Prop. 1992/93:56 *Ny konkurrenslagstiftning*, s 91 ff.

skadegörande handlingen.²³² Solidariskt ansvar innebär att var och en ansvarar för hela skadan.²³³

6.4 Det offentliga ansvar

Det offentliga: stat, kommun, landsting, eller någon annan medlemsstat det gäller EG-rätten, kan inte förklaras skyldig till överträdelse av konkurrensreglerna.²³⁴ De kan inte vara ansvariga enligt konkurrenslagen.²³⁵

6.5 Sammanslutning av företag

Konkurrenslagen beskriver vad som gäller vid sammanslutning av företag som överträtt förbuden i KL. Med företag avses också i 3 § KL sammanslutningar av företag samt att vad som gäller för avtal också tillämpas på beslut av sammanslutningar av företag. En sammanslutning av företag kan innebära ett individuellt ansvar för överträdelser av förbuden. Ibland kan ansvaret även vara delat mellan sammanslutningen och dess medlemmar.²³⁶

7 Kretsen av skadeståndsberättigade

Vem eller vilka är de skadeståndsberättigade? Svaret är att den som skall ersättas skall ha lidit en skada som är adekvat kausal i förhållande till den skadegörande handlingen.²³⁷ Den kan vara enskilda konsumenters skada till följd av en förbjuden prissamverkan utgör en följd av samarbetet, varför konsumenternas skada borde vara ersättningsgill.²³⁸ När kravet på adekvans inte i sig är tillräcklig är skador som lida mer indirekt. Det kan vara så att köparens köpare kan lida en skada som är adekvat kausal till den skadegörande handlingen. Men det uppkommer en fråga: innebär detta också att köparens köpare skall ha rätt till skadestånd?

---

²³² Ibid., s 96.

²³³ Se Wahl – 2000, s 202.

²³⁴ Se mål 267/86 *van Eyke* ECR 4769, mål C-2/91 *Meng* ECR I- 5751, mål C-185/91 *Reiff* ECR I -5801, samt mål C-245/91 *Ohra* ECR I-5851.

²³⁵ Se Wahl – 2000, s 203f.

²³⁶ Se Wahl – 2000, s 203. Jfr mål 96-102, 104, 105, 108 & 110/82 *IAZ mot Kommissionen* ECR 3369, p 19-21.

²³⁷ För en ingående analys av skadeståndsberättigade se Wahl, N- *Konkurrensskada*, 2000, s 235.

²³⁸ Ibid., s 236 f

Wahl anser²³⁹ att ett effektivt konkurrenssystem bör vara uppbyggt på sådant sätt att rätten att kräva skadestånd skall tillkomma främst de skadelidande som enklast kan upptäcka överträdelser av konkurrensreglerna och samtidigt har minst kostnader för att driva en process. När de gäller de skadelidande som saknar ekonomiska resurser eller befinner sig i en sämre processrättslig sits skall uteslutas från möjligheterna att kräva skadestånd. Enligt motiven²⁴⁰ skall dock den allmänna skadeståndsrättsliga grundregeln om lagens skyddsintresse medföra en begränsning. De som har rätt till skadestånd är alltså konkurrerande företag och företag i andra eller tidigare säljled som berörs mer direkt av det skadeorsakande förfarande. Med företag avses också en sammanslutning av företag.²⁴¹ Någon begränsning framkommer inte ur lagtexten. Det är därför ovisst vilka företag närmare bestämt, förutom avtalsparter, som omfattas av lagens skyddsintresse och därmed enligt motiven har rätt till ersättning för skada till följd av överträdelser av förbuden i KL.²⁴²

I propositionen 2004/05:117²⁴³ föreslog regeringen att kretsen av skadeståndsberättigade enligt konkurrenslagen, när förbud i den lagen överträds, vidgas. Detta sker genom att begränsningen av ersättningsberättigade till ”ett annat företag eller en avtalspart” tas bort. Vidare skall enligt förslaget skadeståndsreglerna tillämpas även på överträdelser av EG:s konkurrensregler i artikel 81 eller 82 i EG-fördraget. Genom en utvidgning av kretsen av skadeståndsberättigade kan den reparativa effekten av konkurrensreglerna förväntas få ökat utrymme särskilt som lagen om grupprättegång kan användas i de fall där det är fråga om ersättningskrav som det inte är praktiskt att driva till process vart och ett för sig. En utvidgad skadeståndsrätt för nya grupper av konsumenter och andra som inte är företag skulle också kunna öka konkurrenslagens (1993:20) preventiva verkan. Preskriptionstiden för rätten till skadestånd enligt konkurrenslagen föreslog regeringen att bli förlängd från fem till tio år efter skadans uppkomst.²⁴⁴

---

²³⁹ Ibid.

²⁴⁰ Prop. 1992/93:56, s 96.

²⁴¹ Se 3 § KL.

²⁴² Se SOU 2004:10.

²⁴³ Se Prop. 2004/05:117 Skadestånd enligt konkurrenslagen, m.m.

²⁴⁴ Se Wahl,N- 2000, s 205.

7.1 Skadeståndsberättigade enligt EG-rätten

Enligt EG-domstolen har enskilda i vissa fall rätt till skadestånd vid överträdelse av EG:s konkurrensregler.²⁴⁵ Det är de nationella domstolarna som prövar frågor om ogiltighet enligt artikel 81.2 i EG-fördraget, liksom rätten till skadestånd. Nationella domstolar måste härvid garantera EG-rättens fulla verkan och enskilda rättigheter. Enligt EG-domstolens dom i *Courage*²⁴⁶ innebär detta att nationella domstolar är skyldiga att se till att varje person, t ex konkurrenter och svagare parter som inte kan hävda sina intressen gentemot en starkare avtalspart har rättslig möjlighet att begära ersättning för den skada som ett avtal eller ett handlande som begränsar eller snedvrider konkurrensen i strid med EG:s konkurrensregler har orsakat honom.²⁴⁷ Emellertid är det oklart om rätten till skadestånd följer direkt av EG-rätten eller genom ett EG-rättsligt krav på effektiva nationella sanktioner.²⁴⁸ En statlig utredning har föreslagit att KL:s skadeståndsregler från den 1 april 2005 skall göras tillämpliga även vid överträdelser av artikel 81 och 82 i EG-fördraget.²⁴⁹

7.2 Skadeståndsberättigade enligt svensk rätt

Om ett företag uppsåtligen eller av oaktsamhet överträder förbudet i 6 eller 19 § KL skall företaget enligt 33 § KL ersätta den skada som därigenom uppkommer för ett annat företag eller en avtalspart.²⁵⁰ Skadeståndsbestämmelsen gäller såväl inom- som utomobligatoriska förhållanden. Ersättning utgår för ren förmögenhetsskada. Vid tillämpningen av 33 § KL skall allmänna skadeståndsrättsliga principer tillämpas.²⁵¹ Av detta följer solidarisk skadeståndsskyldighet när flera deltagit i den skadegörande handling som uppfyller kravet på *adekvat kausalitet*²⁵² mellan skadegörande handling och uppkommen skada. Den skada som uppkommit vid en överträdelse av KL:s förbud måste för att vara ersättningsgill vara ett

²⁴⁵ Se t ex mål C-453/99 *Courage* REG 2001 s I-6927.

²⁴⁶ Se mål C-453/99 *Courage* REG 2001 s I-6927.

²⁴⁷ Se Wahl, N. – *Skadestånd i konkurrensrätt*, 2001, s 574.

²⁴⁸ Se SOU 2004:10, s 93.

²⁴⁹ Se SOU 2004:10, s 91-94. Skälet till förslaget är bl a att minska rättsosäkerheten och att öka skadeståndsreglernas preventiva funktion, jfr med prop. 1999/2000:140, s 201 f, där lagstiftaren har avsiktligt avstått från att uttryckligen reglera rätten till skadestånd vid överträdelsen av förbuden i artikel 81 och 82 i EG-fördraget.

²⁵⁰ För en djupare diskussion av skadeståndsansvaret vid överträdelse av KL, se Wahl, N. *Konkurrensskada*, Elanders Gotab 2000, samt Konkurrensverkets rapport, *Skadestånd som sanktion mot karteller*, juli 2002.

²⁵¹ Se prop. 1992/93:56, s 96.

²⁵² Se vidare Wahl, N., *Konkurrensskada*, 2000, s 235 samt Hellner, J., *Skadeståndsrätt*, 2000, 6 uppl., s 2003ff.

någorlunda normalt och förutsägbart resultat av det skadevällande företags handlande. Med adekvat kausalitet förstås att skadan skall ligga i farans riktning. Emellertid ett konkurrensbegränsande förfarande ofta leder till inkomstförluster för andra företag. Däremot det kan vara svårt med vad som närmast skulle betraktas som konkurrerande skadeorsaker. Exempelvis en konkurrent som utsatts för underprissättning av ett dominerande företag skulle kanske ändå inte ha kunnat träffa avtal med berörda kunder på grund av andra konkurrenters priser eller den egna produktens eller tjänster kvalitet etc. Möjligheten till skadestånd syftar till att skapa incitament för företag att själva söka komma till rätta med konkurrensbegränsande förfaranden.²⁵³ Rätt till skadestånd har alltså de som omfattas av KL:s skyddsintresse, vilket är konkurrerande företag men också företag i tidigare eller senare handelsled som berörs mer direkt av förfarandet. Förarbetena till KL anger att även den som inte utgör ett företag i lagens mening men som tecknat avtal med ett företag som deltar i ett förbjudet samarbete kan ha rätt till ersättning för den skada som han drabbats av till följd av det förbjudna samarbetet, främst när det samarbetet är inriktat på en enskild avtalssituation.²⁵⁴ Även enskilda konsumenter kan i egenskap av avtalspart vara berättigade till skadestånd. Däremot när det gäller obestämda kretsar av konsumenter som indirekt berörs av ett förbjudet samarbete har inte rätt till skadestånd.²⁵⁵ Vidare nämns i motiven offentliga organ, som stat, kommun och landsting som har rätt till skadestånd i upphandlingssituationer även om de inte är företag i lagens mening. Bestämmelsens innebörd är alltså att den som har träffat avtal med upphandlaren är skadeståndsskyldig. Andra medlemmar i kartellen skulle då inte kunna åläggas att betala skadestånd enligt 33 § KL. Det är således företag, avtalsparter, konsumenter samt offentliga organ som är skadeståndsberättigade.

7.3 Övergångsregler rörande icke-ingripandebesked eller undantag

I det tidigare systemet fick Kommissionen och Konkurrensverket besluta om icke-ingripandebesked och individuellt undantag från förbudet i artikel 81.1 i EG-fördraget respektive 6 § KL. Med hänsyn till detta fanns det ingen anledning för Konkurrensverket att ingripa med stöd av KL. Ett icke-ingripandebesked kunde endast meddelas om 6 och 19 §§

---

²⁵³ Se prop. 1992/93:56, s 34.

²⁵⁴ Se Wetter, C. m fl - 2004, s 820.

²⁵⁵ Prop. 1992/93:56, s 96.

KL överhuvudtaget inte var tillämpliga i det enskilda fallet. Ett beslut om icke-ingripandebesked utgjorde ett hinder för Konkurrensverket att besluta om åläggande enligt 23 § 1 st KL eller att föra talan om konkurrensskadeavgift enligt 26 § KL. Ett beslut om icke-ingripande besked förändrade dock inte ett avtals eller förfarandes rättsliga status. Ett beviljat icke-ingripandebesked band således inte domstolar eller skiljenämnder. Ett icke-ingripandebesked hade emellertid bevisverkan vid en civilrättslig prövning om t ex ogiltighet eller skadestånd. Ett beslut om icke-ingripandebesked gällde tills vidare. Under vissa förutsättningar kunde dock Konkurrensverket återkalla ett beslut om icke-ingripandebesked, vilket betydde att Konkurrensverket kunde väcka talan om konkurrensskadeavgift eller besluta om åläggande. Enligt övergångsreglerna skall således äldre bestämmelser tillämpas i fråga om avtal m m vilka har meddelats icke-ingripande besked, respektive beviljats undantag före den 1 juli 2004. Ett beslut om icke-ingripandebesked är inte bindande för domstolen i ett skadeståndsmål enligt 33 § KL. Sådana beslut har endast bevisverkan.²⁵⁶ Ett beslut om individuellt undantag från förbudet i 6 § KL är däremot bindande för domstolarna.²⁵⁷

7.4 Effektiviteten av skadestånd

Rättsläget när det gäller skadestånd vid överträdelser av konkurrensreglerna är svårbedömt. Enligt EG-rätten saknas uttryckliga regler i skrivna författningar och EG-domstolen har hittills avstått från uttryckliga ställningstaganden. När det gäller svensk rätt finns det särskilda regler om att skadestånd skall utgå vid överträdelser av konkurrensreglerna, dock är tolkningen av dessa i dagens läge synnerligen tveksam.²⁵⁸ Enligt ett allmänt perspektiv verkar de offentlighetsrättsliga skadeståndssanktionerna avhållande på potentiella överträdelser, varför knappast någon överträdelse är så pass lönsam att den uppväger ålägganden, åtaganden, vite respektive konkurrensskadeavgift som uppgår till 10 procent av företagets omsättning, vilket är det maximala beloppen som kan utdömas.²⁵⁹ Med tanke på det ett sanktionssystem är knappast mer effektivt än den vägdade effekten av sanktionerna och risken för att dessa skall påföras. Sanktionsregler upphör att verka avhållande i den utsträckning som beloppen inte når

---

²⁵⁶ Se Wetter, C. m fl - 2004, s 820.

²⁵⁷ Ibid. Se även Prop. 1992/93:56, s 77 och 89.

²⁵⁸ Se Wahl, N.-2000, s 389f.

²⁵⁹ Artikel 23 i Rådets förordning 1/2003, respektive 27 § KL.

upp till gjorda vinster, alternativt att de alltför sällan utdöms.²⁶⁰ Från ett offentligt perspektiv, däremot, huruvida offentliga sanktioner utdöms eller inte berör på resurser som ställs till den övervakande myndighetens förfogande. Här tas i anspråk också prioriteringar. En offentlig myndighet måste främst koncentrera sig på förfaranden som verkar mest skadliga utifrån ett samhällsperspektiv.²⁶¹ Från ett samhälleligt perspektiv för att de mest skadliga överträdelserna skall kunna sanktioneras krävs även möjligheter till privat agerande.²⁶²

8 GRÖNBOK

Konkurrensrättsligt skadestånd är ingen enkel fråga. Att frågan är aktuell också utanför Sverige framgår av att Kommissionens konkurrensdirektorat i december 2005 publicerade en så kallad grönbok²⁶³ om privat skadestånd vid överträdelser av konkurrensreglerna.²⁶⁴

”Livlig konkurrens på en öppen inre marknad är den bästa garantin för att europeiska företag ska kunna öka sin produktivitet och sin innovativa potential. Tillämpningen av konkurrenslagstiftningen är därför en av hörnstenarna i den s.k. Lissabonstrategin, som syftar till att skapa ekonomisk tillväxt i Europeiska unionen och sysselsättning för dess befolkning.”²⁶⁵

Syftet med grönboken är att förbättra tillämpningen och efterlevnaden av konkurrensreglerna efter moderniseringen av tillämpningsföreskrifterna för artiklarna 81 och 82 i EG-fördraget.

---

²⁶⁰ Se Wahl, N.- 389ff.

²⁶¹ Se 2 § SFS 1996:353.

²⁶² Se Wahl, N. – 2000, s 390ff.

²⁶³ Grönbok, *Skadeståndstalan vid brott mot EG:s antitrustregler* {SEK(2005) 1732} /* KOM/2005/0672 slutlig */

²⁶⁴ Grönbok är tillgänglig i sin helhet på <http://europa.eu.int/eur-lex/lex/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2005:0672:FIN:SV:HTML> (06.10.29)

²⁶⁵ Citat ur Grönbok, *Skadeståndstalan vid brott mot EG:s antitrustregler*, ingress.

Vidare vill Kommissionen fastställa de viktigaste hindren för ett mer effektivt system för skadeståndsanspråk samt föreslå diskussion om tänkbara åtgärder för att underlätta skadeståndstalan vid följdförfaranden, d v s mål där en civilrättslig talan väcks efter det att konkurrensmyndighet har fastställt en överträdelse samt vid fristående förfaranden, d v s talan som väcks utan att en konkurrensmyndighet i ett tidigare skede har fastställt en överträdelse av konkurrenslagstiftningen.

8.1 Skadeståndstalans funktioner

Som nämnts ovan handlar denna grönbok enbart om skadeståndstalan för överträdelser av konkurrensrätt. Skadeståndstalan fyller flera funktioner. De har *avskräckande effekt*, eftersom de:

- Kompenserar dem som lidit skada till följd av ett konkurrenshämmande beteende
- Garanterar att EG-fördragets konkurrensregler fullt ut fungerar på ett effektivt sätt genom att avskräcka från konkurrenshämmande beteenden
- I hög grad bidrar till att upprätthålla en effektiv konkurrens i gemenskapen.²⁶⁶

Vidare genom att avskräcka från konkurrenshämmande beteenden skyddar individer som har lidit skada till följd av en överträdelse av artikel 81 eller 82 i EG-fördraget eftersom de har *rätt att kräva skadestånd*.²⁶⁷ Genom att ha utarbetat grönboken hänsyftar Kommissionen till att alla medlemsstater kommenterar de frågor och andra aspekter av ersättningsanspråket som rör överträdelser av konkurrensrätten. Dessa synpunkter kommer att hjälpa Kommissionen när den skall fatta beslut om huruvida det är nödvändigt att vidta åtgärder på gemenskapsnivå för att förbättra villkoren för att väcka talan om skadestånd i antitrustärenden. Nedan följer ett antal frågor som Kommissionens grönbok ombads att granska:

1. Tillgång till bevismaterial. Skadeståndsprocesser kräver en utredning som omfattar stora mängder fakta. Ett krav för att skadeståndsanspråk skall kunna väckas på ett fungerande sätt är att den som väcker talan har tillgång till sådant bevismaterial. I ärenden där Kommissionen eller en nationell konkurrensmyndighet har genomfört utredningar är det troligt att dessa innehåller bevismaterial som kan vara viktigt för en part som väcker talan i följdförfaranden. I

²⁶⁶ Se EG-domstolens dom i mål C-453/99 av den 20 september 2001, *Courage mot Crehan*, REG 2001, s I-6297, p 26-27.

²⁶⁷ Ibid.

de tvistemål som följer är sådant material till hjälp för att styrka skadeståndsanspråk. Detta kommer att begränsa konkurrensmyndigheternas administrativa belastning.²⁶⁸

2. Krav på skuld. När det gäller ersättningsyrkanden och skadeståndsmål finns det krav på skuld, *culpa*, i många medlemsstater. Vidare i några av dessa medlemsstater presumeras culpa föreligga om en handling är olaglig enligt konkurrensreglerna. I andra medlemsstater finns det dock ingen sådan presumtion. Vikt vid bör läggas vid de skuldskriterier som krävs för ersättningsyrkanden.²⁶⁹

3. Skadestånd. Ersättningens storlek måste fastställas. Det bör övervägas om eventuella ersättningar skall inbegripa ränta och i så fall hur mycket ränta som skall betalas och hur den beräknas. Vidare kan diskuteras om dubbel ersättning enligt domstolsbeslut, antingen automatiskt eller på vissa villkor för överträdelser i form av horisontella karteller.²⁷⁰

4. Ansvarsförskjutning och den indirekte köparens ställning. När det gäller ett försvar med åberopande av ansvarsförskjutning, s k *passing-on defense*, kan den rättsliga hanteringen av omständigheten att ett företag som köper från en leverantör som är involverad i ett konkurrenshämmande beteende lindra sin ekonomiska förlust genom att överföra överpriserna till sina egna kunder. På grund av det de skador som orsakas genom konkurrenshämmande beteende kan drabba den sista köparen - slutkonsumenten. Det måste klargöras om den överträdande parten har rätt att använda detta argument till sitt försvar. På samma sätt måste de indirekta köparnas ställning utredas, eftersom överpriserna också kan ha övervältrats på dessa. Ett försvar med åberopande av ansvarsförskjutning gör att skadeståndskraven blir betydligt mer komplicerade. Den exakta fördelningen av skadan mellan de olika leden i leverantörskedjan kan därför bli svår att bevisa. Problem med beviskrav drabbar även anspråk från indirekta köpare, eftersom dessa eventuellt inte kan styrka omfattningen av de skador de åsamkats eller kausalsambandet med det olagliga förfarandet.²⁷¹

5. Att försvara konsumenternas intressen. Det är högst osannolikt att konsumenter och köpare med små skadeståndsanspråk kommer att inleda förfaranden med anledning av brott mot antitrustlagstiftningen, varför det bör övervägas på vilka sätt dessa intressen kan skyddas bättre genom kollektiv talan. Utöver skyddet av konsumenternas intressen kan kollektiv talan

---

²⁶⁸ Se Grönbok, *Skadeståndstalan vid brott mot EG:s antitrustregler*, fråga A, B och C.

²⁶⁹ Ibid., fråga D.

²⁷⁰ Ibid., fråga E och F.

²⁷¹ Ibid., fråga G.

även användas för att konsolidera ett stort antal mindre ersättningskrav till en enda talan som kommer att vara tid- och kostnads besparande.²⁷²

6. Rättegångskostnader. I fråga om att uppmuntra till respektive avskräcka från att väcka talan en viktig roll spelar regler om ersättning för rättegångskostnader. Mot bakgrund av att såväl gemenskapslagstiftningen som Europakonventionen om de mänskliga rättigheterna kräver effektiv tillgång till domstol avseende civilrättsliga skadeståndsanspråk, bör det övervägas hur kostnadsregler kan underlätta sådan tillgång.²⁷³

7. Samordning av offentlig och privat tillämpning. Offentlig och privat tillämpning kompletterar varandra. Därför bör det samordnas på bästa möjliga sätt. Konkurrensmyndigheternas beslut kan få stor betydelse för de klagandes faktiska möjligheter att styrka sina yrkanden.²⁷⁴ Det är särskilt viktigt för samordningen mellan ansökningar om nedsättning av böter i offentlig tillämpning och skadeståndstalan en bra fungerande samordning. Både reglerna om förmånlig behandling och civilt ansvar bidrar till samma mål: att avskräcka företag på ett mer effektivt sätt från att gå in i karteller. Man bör diskutera och beakta hur skadeståndskrav påverkar tillämpningen av reglerna om förmånlig behandling - att värna om deras effektivitet eftersom tillämpningen i allmänhet gagnar privata parter i skadeståndsmål, då dessa regler hjälper till att avslöja hemliga karteller.²⁷⁵

8. Behörig domstol och tillämplig lagstiftning. Förordning nr 44/2001²⁷⁶ reglerar frågor om vilka domstolar som är behöriga att döma i mål mot svarande med hemvist i medlemsstaterna. Talan kan väckas inför domstol i den stat där svaranden har hemvist eller, enligt den klagandes val, eller inför domstol i den stat där skadan inträffade. Enligt artiklarna 6, 27 och 28 i EG-förordning kan olika mål som har samband sinsemellan samordnas. När det gäller tillämplig lagstiftning hänvisas till Kommissionens förslag till förordning om tillämplig lag för utomobligatoriska förpliktelser,²⁷⁷ Rom II-förordningen.²⁷⁸

---

²⁷² Se Grönbok, *Skadeståndstalan vid brott mot EG:s antitrustregler*, fråga H.

²⁷³ Ibid., fråga I.

²⁷⁴ Ibid., fråga C, alternativ 8.

²⁷⁵ Se Grönbok, *Skadeståndstalan vid brott mot EG:s antitrustregler*, avsnitt 2.7, fråga J.

²⁷⁶ Rådets förordning nr 44/2001 om domstols behörighet och om erkännande och verkställighet av domar på privaträttens område, EGT L 12, 16.1 2001, s 1. I Danmark regleras domstolarnas behörighet genom Brysselkonventionen om domstols behörighet och verkställighet av domar på privaträttens område EGT C 189, 28.7.1990, s 2, efter ändringar, som i sak motsvarar förordning nr 44/2001.

²⁷⁷ Förslag till Europaparlamentets och rådets förordning om tillämplig lag för utomobligatoriska förpliktelser, Rom II-förordningen, KOM 2003, 427 slutlig, korrigerat enligt det ändrade förslaget (ingen hänvisning tillgänglig).

²⁷⁸ Se Grönbok, *Skadeståndstalan vid brott mot EG:s antitrustregler*, fråga K.

9 AVSLUTANDE KOMMENTARER

9.1 Slutsatser och kommentarer

EG:s mål är alltså att främja ekonomisk och social utveckling inom gemenskapen, genom upprättandet av en gemensam inre marknad. Fördelarna med den gemensamma marknaden har även nackdelar. Åtgärder vidtagna av företag kan skapa men även begränsa den fria konkurrensen eftersom ofta kan det vara mycket lönsamt för företagen att överträda de angivna anbuden som artiklarna 81 och 82 i EG-fördraget respektive 6 och 19 § KL stadgar. För att dessa skall efterlevas fordras därför sanktioner. Straffrätten kan och skall inte lösa alla samhällsliga problem. Till stor hjälp därför bl a förordning 1/2003 som handlar om tillämpningen av konkurrensreglerna i artiklarna 81 och 82 i EG-fördraget. Det nya regelverket är ett omfattande system av regler om bl a sanktioner, samlade i en ny, grundläggande tillämpningsförordning. Det nya systemet innebär att sanktionerna är stränga, framfört allt genom möjligheten att döma ut höga administrativa böter vid överträdelse. Det, antar jag, syftar till att det nya regelverket har/ kan ha en avskräckande effekt på företag som överträder de angivna anbuden

För att ett skadeståndsansvarets effektivitet vid överträdelse av konkurrensregler skall vara maximal krävs det flera saker. Jag anser att det måste tydligt framgå att ett skadeståndsansvar kan följa. Det framgår av 33 § KL, men när det är fråga om EG-rätten kan det knappast vara lika tydligt. Förvisso framgår det från EG-domstolens praxis att samma rättsmedel skall vara tillämpliga vid överträdelse av EG-rätten som av motsvarande nationell rätt, men bilden kompliceras av det ytterligare kravet på effektiviteten av sanktionerna. För att ett skadeståndsansvar skall kunna vara effektiv behövs därför att även att praxis inom området utvecklas. Vidare, som Wahl uppger, gäller det olika regler för olika part när det gäller EG-rätten och nationell rätt. När det gäller det offentliga - stat, kommuner, landsting någon motsvarande sanktionsregel vid överträdelse av det offentliga finns inte i nationell rätt. Även vad gäller detta behövs det synkronisering.

Synkronisering behövs även vid skadeståndstalan för brott mot konkurrenslagstiftningen. Häri grönbokens bestämmelse, vars syfte är att förbättra tillämpningen och efterlevnaden av konkurrensreglerna efter moderniseringen av tillämpningsföreskrifterna för artiklarna 81

och 82 i EG-fördraget. När alla medlemsstater lämnar kommentarer och anför synpunkter kommer skadeståndsanspråkets effektivitet utan tvivel förbättras. Dessutom kommer olika åtgärder att underlätta skadeståndstalan vid mål där en civilrättslig talan väcks efter det att en konkurrensmyndighet har fastställt en överträdelse. Det blir även enklare att väcka talan utan att en konkurrensmyndighet i ett tidigare skede har fastställt en överträdelse av konkurrenslagstiftningen eftersom det finns stora hinder i de olika medlemsstaterna som motverkar att skadeståndstalan för brott mot gemenskapens antitrustlagstiftning kan höras på ett effektivt sätt. Syftet med grönbok är därför att fastställa de viktigaste hindren för ett mer effektivt system för skadeståndsanspråk och att föreslå olika tänkbara åtgärder för att underlätta skadeståndstalan både vid följdförfaranden, d v s mål där en civilrättslig talan väcks efter det att en konkurrensmyndighet har fastställt en överträdelse. Skadeståndsanspråket kommer att effektiviseras även vid fristående förfaranden, d v s talan som väcks utan att en konkurrensmyndighet i ett tidigare skede har fastställt en överträdelse av konkurrenslagstiftningen. Icke desto mindre är de nationella domstolarnas roll viktig för att beakta enskildas rättigheter och skyldigheter. Därvid har domstolarna att tillämpa artikel 81.2 i EG-fördraget och pröva giltigheten av konkurrensbegränsande avtal. Vidare är det också domstolarna som måste ta ställning till skadeståndsanspråk i konkurrenshänseenden eller förbjuda verkställighet av ett konkurrensbegränsande avtal.

Nästa steg till att Kommissionens arbete skall kunna effektiviseras samt utöka konkurrensskyddet inom EU är att minska byråkratin för företagen. Uppenbarligen innebär Kommissionens reformförslag att det bl a ställs stora krav på medlemsstaternas regeringar att i denna ande utforma ett nationellt regelverk som kan garantera att ”moderniseringen” blir framgångsrik. Reformen innebär även en stor utmaning för de nationella konkurrensmyndigheterna och domstolarna att visa att de tillsammans med Kommissionen på ett effektivt sätt kan omsätta den gemensamma konkurrenspolitiken i verklig handling inom hela EU. Vidare om både konkurrensvillkoren och villkoren för övervakningen harmoniseras inom EU blir det ett stor steg mot olönsamhet för företagen att överträda de angivna anbuden eftersom i nuläge det är, tyvärr, ofta mycket lönsamt att överträda de angivna anbuden. När konkurrensvillkoren, villkoren för övervakningen implanteras i alla medlemsstater följden av detta torde vara ett välfungerande, laglydigt gemenskap.

Veni, vidi, vici...

Litteraturförteckning

Officiellt tryck

www.nfcsjuharad.se/ArticleView.asp?article_id=69, 07.01.08

www.konkurrensverket.se/bestall/arsredovisning.shtm, 06.10.01

www.kkv.se/t/Page_____680.aspx#t, 07.01.05

www.kkv.se/upload/filer/trycksaker/kkn/2003/kkn6_03.pdf, 07.01.05

[www.europa.eu.int/eur-](http://www.europa.eu.int/eur-lex/lex/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:61973J0127(00):SV:HTML#I2)

[lex/lex/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:61973J0127\(00\):SV:HTML#I2](http://www.europa.eu.int/eur-lex/lex/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:61973J0127(00):SV:HTML#I2), 06.11.20

www.europa.eu.int/rapid/pressReleasesAction.do?reference=IP/03/1651&format=HTML&aged=0&language=SW&guiLanguage=en, 06.10.29

[www.europa.eu.int/eur-](http://www.europa.eu.int/eur-lex/lex/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2005:0672:FIN:SV:HTML)

[lex/lex/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2005:0672:FIN:SV:HTML](http://www.europa.eu.int/eur-lex/lex/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2005:0672:FIN:SV:HTML), 06.10.29

Konkurrensverket, *Lilla konkurrensboken. En skrift från Konkurrensverket*, 2004.

Konkurrensverkets rapport, *Skadestånd som sanktion mot karteller*, juli 2002.

Konkurrensnytt nr 4:2006, *Metoder för att beräkna privat konkurrensskada*, av Tobias Lindqvist, ECON Analys AB.

Meddelande från Kommissionen

Kommissionens meddelande om immunitet mot böter och nedsättning av böter i kartellärenden, (2002/C 45/03).

European Commission, Competition DG, *Comparative and Economics Reports by Ashurst for the European Commission, DG Competition*, 31 august 2004.

Tillkännagivande från Kommissionen

Kommissionens tillkännagivande om samarbete inom nätverket av konkurrensmyndigheter, EGT C 101/43, 27.4.2004.

Kommissionens tillkännagivande om samarbete mellan Kommissionen och EU-medlemsstaternas domstolar vid tillämpning av artiklarna 81 och 82 i EG-fördraget, EGT C 101/54, 27.4.2004.

Kommissionens tillkännagivande om definitionen av relevant marknad, 97/C 372/03

Kommissionens tillkännagivande om avtal av mindre betydelse som inte märkbart begränsar konkurrensen enligt artikel 81.1 i EF-fördraget (de minimis) EGT nr C 368, 22.12.2001.

Kommissionens riktlinjer

Kommissionens riktlinjer för beräkning av böter som döms ut enligt artikel 15.2 i förordning nr 17 (ersatt av förordning nr 1/2003) och artikel 65.5 i EKSG-fördraget EGT nr C 9, 14.1.1998.

Regeringens proposition

Prop. 1981/82:165	Förslag till konkurrenslag.
Prop. 1992/93:56	Ny konkurrenslagstiftning.
Prop. 1997/98:130	Ändringar i konkurrenslagen (1993:20) m m.
Prop. 1999/2000:140	Konkurrensolitik för förnyelse och mångfald.
Prop. 2001/02:167	Ändringar i konkurrenslagen för effektivare kartellbekämpning, m m.
Prop. 2003/04:80	Moderniserad konkurrensövervakning.
Prop. 2004/05:117	Skadestånd enligt konkurrenslagen, m m.

Statens Offentliga Utredningar

SOU 2001:74	Kartellbekämpning
SOU 2003:73	Utredningen om en modernisering av konkurrensregler. Konsekvenser i Sverige av EG:s nya tillämpningsförordning

SOU 2003/04:80	Moderniserat konkurrensövervakning
SOU 2004:4	Svensk tillämpning av EG:s konkurrensregler
SOU 2004:10	Rätten till skadestånd enligt konkurrenslagen
SOU 2004:131	Konkurrensbrott. En lagstiftningsmodell

Tilläggsdirektiv

Dir 2006:40, Om eftergift och nedsättning av konkurrensskadeavgift, Tilläggsdirektiv till Utredningen om en översyn av konkurrenslagen (N 2004:19).

Övrigt

KKVFS 1991:1	Konkurrensverkets allmänna råd om avtal av mindre betydelse, s k bagatellavtal, som inte omfattas av förbudet i 6 § KL.
KKVFS 2006:1	Allmänt råd om eftergift och nedsättning av konkurrensskadeavgift.
SFS 2004:409	Övergångsreglerna till ändringar i 1994 års lag.
SFS 2000:1023	Lag om ändring i lagen (1994:1845) om tillämpningen av Europeiska gemenskapernas konkurrens- och statsstödsregler.
EEG nr 2988/774	Rådets förordning av den 26 november 1974 om preskriptionstider i fråga om förfaranden och verkställande av påföljder enligt EG:s transport- och konkurrensregler EGT nr L 319, 29.11.1974.
EG nr 17/62	Rådets förordning EGT 13/ 21.2.1962.
EG nr 1/2003	Rådets förordning EGT L 1/1 4.1 2003.

Metoder för att beräkna privat konkurrensskada och krav på precision i domstol, Sandin Rickard, ECON Analys AB, Konkurrensverket, Stockholm 2006.

Lag (1994:1845) om tillämpning av Europeiska gemenskapernas konkurrens- och statsstödsregler.

Litteratur

Asp Petter, *EG: s sanktionsrätt. Ett straffrättsligt perspektiv*, Uppsala, 1998

Carlsson Kenny, Göransson Lennart och Schuer Lars, *Konkurrenslagen och EES-avtalets konkurrensregler*, Göteborg, 1993

Carlsson Kenny, Schuer Lars och Söderlind Erik, *Konkurrenslagen*, 2 uppl., Stockholm, 1995

Carlsson Kenny, Söderlind Erik och Ulriksson Magnus, *Konkurrenslagen. En kommentar*, Stockholm, 1999

Bernitz Ulf, *Standardavtalsrätt*, 6 uppl., Stockholm, 1993

Bernitz Ulf, *Den svenska konkurrenslagen*, 1 uppl., Stockholm, 1996

Bernitz Ulf, *Svensk och europeisk marknadsrätt 1, Konkurrensrätten och marknadsekonomins rättsliga grundvallar*, Stockholm, 2005

Gustafsson Leif, Westin Jacob, Wrangel Clara och Bökwall Carl, *Svensk konkurrensrätt*, Stockholm, 2004

Hellner Jan, *Skadeståndsrätt*, 5 uppl., Stockholm, 1995

Hellner Jan, *Upphandling och skadestånd*, JT 1998-99

Hellner Jan, *Skadeståndsrätt*, 6 uppl., Juristförlaget 2000,

Lavin Rune, *Viteslagstiftningen. En kommentar*, Stockholm, 1989

Nordell Per Jonas, *Marknadsrätten. En introduktion*, Stockholm, 2004

Simonsson Ingeborg, *Konkurrensverkets domstolprocesser 1993-2004. En utvärdering*. Konkurrensverket, Stockholm, 2005

Sundell Henrik, *Ekonomisk enhet – en av EG-domstolen fastlagd princip blir snart en del av svensk rätt*, JT 1993-94, s 330.

Wahl Nils, *Konkurrensförhållanden*, Stockholm, 1994

Wahl Nils, Häfte 18, *Konkurrensrätt, Kommentar till EG-rätten*, Publica, Stockholm, 1996

Wahl Nils, *Konkurrensskada*, Stockholm, 2000

Wahl Nils, *Skadestånd i konkurrensrätt*, Europarättslig tidskrift, 2001

Wetter Carl, Karlsson Johan, Rislund Olle & Östman Marie, *Konkurrensrätt – en handbok*, Thomson fakta, Advokatfirman Vinge KB, 3 uppl., Stockholm, 2004

Rättsfallsförteckning

Rättsfall från EG-domstolen

Mål 56/65 *Société Technique Minière mot Maschinenbau Ulm*, REG 1966 s 235.

Mål 48/69 *ICI mot Kommissionen* ECR 619, p 132-135.

Mål 48/72 *Brasserie de Haecht mot Wilken - Janssen*, REG 1973 s 77, p 26.

Mål 40-48, 50, 54-56, 11, 113, 114/73 *Suiker Unie mot Kommissionen* ECR 1663, p 87.

Mål 6 & 7 /73 *Commercial Solvents* ECR 223.

Mål 127-73 *Belgische Radio en Televisie mot SV SABAM and NV Fonior*, REG 1974 s 51, p 15-16.

Mål 15/74 *Centrafarm mot Sterling Drug* ECR 1147, p 41.

Mål 63/77 *Fonderies Roubaix mot Fonderies Roux* REG 1976 s 111, p 11.

Mål 209/78 *FEDETAB* ECR 3125.

Mål 22/79 *Greenwich Film Produktion mot SACEM* REG 1979 s 3275, p 10.

Mål 14/83 *von Colson* 1984 ECR 1891.

Mål 123/83 *BNIC mot Clair* ECR 391, s 395.

Mål 170/83 *Hydroterm Gerätebau GmbH mot Compact* ECR 2999, p 11.

Mål 267/86 *van Eyke* ECR 4769.

Mål C-2/91 *Meng* ECR I- 5751.

Mål C-185/91 *Reiff* ECR I -5801.

Mål C-245/91 *Ohra* ECR I-5851.

Mål 96-102, 104, 105, 108 & 110/82 *IAZ mot Kommissionen* ECR 3369, p 19-21.

Mål C-177/88 *Dekker* 1990 ECR s I – 3941.

Mål C-6 och 9/90 *Francovich* 1991 ECR I-5357, p 35.

Mål C-271/91 *Marshall II* 1993 ECR s I-4367.

Mål C-91/92 *Faccini Dori* ECR s I-3325, p 22.

Mål C-392/93 *British Telecom* ECR s I-1631.

Mål C-46/93 och C-48/93 *Brasserie du Pêcheur and Factortame III* ECR I-1029.

Mål C-178 och 179/94, C-188/94 och C-190/94 *Dillenkofer* ECR s I- 4845.

Mål C-282/95 *Guérin automobiles mot Kommission* REG 1997 s I-1503, p 39.

Mål C-22/98 *Becu* ECR I-5665, p 25-29.

Mål C- 286/98 *Stora Kopparbergs Bergslags mot Kommissionen*, REG 2000 s I-9925, p 37-39.

Mål C-453/99 *Courage* REG 2001 s I-6297, p 23 och p26-27.

Mål C-359/01 *British Sugar mot Kommissionen*, REG 2004, p 27.

Mål C-238, 244, 245, 247, 250, 252 och 254/99 *LVM m fl mot Kommissionen* REG 2002 s I-8375.

Rättsfall från Förstainstansrätten

Mål T-305-307, 313-316, 318, 325, 328, 329 och 335/94 *LVM m fl mot Kommissionen* REG 1999 s II-931 p 953 ff.

Mål T-213/00 *CMA CGM m fl mot Kommissionen*, 19 mars 2003, p 340-346.

Beslut och uttalanden från Kommissionen

T 4/89 *BASF mot Kommissionen* REG 1991 s II-1523, p 238

T 5 och 6/00 *Nederlandse Federatieve Vereniging voor de Groothandel op Elektrotechnisch Gebied mot Kommissionen* 16 december 2003, p 276

IP/03/1651 *Carbon Lorraine*, 3 december 2003.

Rättsfall från nationell domstol

Högsta domstolen

Mål T 2137-01 *Luftfartsverket./. Scandinavian Airlines System*, 2002.11.12

Hovrätterna

Mål T 33-00, Göta hovrätt, *Staten genom Luftfartsverket./. Scandinavian Airlines System*, 2001-04-27

Mål T 3236-01, Svea hovrätt, *Boliden Mineral AB./. Birka Värme Stockholm AB*, 2002-05-14

Tingsrätterna

Stockholm tingsrätt

Mål T 8-103-96 *Konkurrensverket mot Statens Järnvägar* (1999.12.08)

Mål T 8-292-97, *KKV mot Nitro Nobel AB* (1998.06.22)

Mål Ä 8-74-98, *Spira Intressenter* (1998.06.24)

Mål T 10594 – 99, *KKV mot KWH PIPE Sverige AB m.fl* (2001.12.18).

Sundsvalls tingsrätt

Mål T 559/94, Sundsvalls Tingsrätt, *Lexicon International AB mot Lars Sundelin m.fl.* (1994-11-25).

Konkurrensverket

Dnr 31, 241, 311/94 Luftfartsverket/SAS, Beslut 2003.11.13

Dnr 107/2003 Cerealia/Schulstad (mjukbröd), Beslut 2003.01.31

Dnr 994/2004, Reitan Servicehandel Sverige AB, Beslut 2006.02.06

Marknadsdomstolen

MD 1997:19 *Nordic Hälsotek AB mot Malmö kommun* (1997.12.18)

MD 1996:23 *Svenska Tonsättares Internationella Musikbyrå upa. mot TV3Broadcasting Group Ltd m.fl* (1996.09.11)

MD 2000:2 *Statens Järnvägar mot Konkurrensverket* (2000.02.01)

MD 2001:4 *Konsortiet Scandinavian Airlines System mot Konkurrensverket* (2001.02.27)

MD 2001:30, *Telia Handel AB* (2001.12.19)

MD 2001:30 *Telia AB mot Konkurrensverket* (2001.12.19)

MD 2002:11 *Saint Gobain Isover AB mot Nordvästra Skåne Södra Halland Energi AB*
(2002.04.19)

MD 2003:2 *Uponor AB mot Konkurrensverket* (2003.01.24)